

2019

Stichting
Het Noordbrabants Landschap

JAARVERSLAG

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Natuurbehoud met Brabants Landschap

Brabants Landschap zet zich in voor natuur, landschap en erfgoed in de provincie Noord-Brabant. Ook in de andere provincies zijn provinciale organisaties voor natuur- en landschapsbeheer actief. Deze, in totaal 20, organisaties werken samen in de stichting LandschappenNL. Samen hebben ze ruim 110.000 hectare natuurterrein in eigendom en beheer, ondersteunen ze meer dan 75.000 vrijwilligers, onderhouden ze meer dan 800 monumenten en hebben ze een achterban van 310.000 donateurs.

Sinds 1932 strijdt Brabants Landschap voor het behoud van natuur- en landschapschoon in de provincie Noord-Brabant. Ruim 29.000 gezinnen steunen Brabants Landschap daarbij.

Brabants Landschap heeft ruim 18.600 hectare natuurterreinen in eigendom en beheer. Deze natuurterreinen zijn deels aangekocht met subsidie van Rijk en Provincie en deels met eigen financiële middelen. Brabants Landschap beheert en ontwikkelt deze terreinen op basis van zorgvuldig opgestelde beheer- en inrichtingsplannen. Om begrip te kweken voor het behoud van typisch Brabantse natuur organiseert Brabants Landschap tal van activiteiten. Zo ontvangen alle beschermers ieder kwartaal een natuurtijdschrift, is de website voorzien van actuele informatie en worden social media ingezet om nieuws en wetenswaardigheden te verspreiden.

Ook geeft Brabants Landschap via het Coördinatiepunt Landschapsbeheer informatie en advies over de aanleg en het beheer van kleine landschapselementen zoals houtwallen, erfbepantingen, houtsingels, natuurvriendelijke oevers en poelen. Daarnaast is het Coördinatiepunt verantwoordelijk voor de uitvoering van diverse regelingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de coördinatie van het vrijwillig landschapsbeheer en het vrijwillig soortenbeheer van uilen, weide- en akkervogels.

Op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed heeft onze stichting met 490 opstal- en landgoederen, waaronder 95 monumenten en 39 landgoederen, een omvangrijke portefeuille. Naast natuur en landschap is het beheer van erfgoed een van de kerntaken geworden.

Brabants Landschap werkt met veel organisaties samen. Eén van de belangrijkste is de Nationale Postcode Loterij. De Nationale Postcode Loterij keerde in 2019 in totaal € 370,6 miljoen uit aan 117 goede doelen op het gebied van mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking en natuur-, landschap- en milieubescherming. LandschappenNL ontving in 2019 gezamenlijk een bedrag van € 13,5 miljoen uit de netto-opbrengst van de loterij. Brabants Landschap ontving hiervan in totaal een bedrag van € 1,125 miljoen (zie § 3.2 fondsenwerving). Met behulp van dit geld is het voor Brabants Landschap mogelijk projecten uit te voeren, die anders niet gerealiseerd zouden kunnen worden.

Doelstellingen, missie en realisatie

Brabants Landschap heeft ten doel:

- het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuurwaarden, landschappelijke waarden en cultuurhistorische (landschaps)waarden in het buitengebied van de provincie Noord-Brabant;
- het voorkomen en tegengaan van aantasting van deze waarden;
- de bevordering van de recreatie in de vrije natuur en het toegankelijk maken van cultuurhistorisch erfgoed in de provincie Noord-Brabant, voor zover passend binnen de normen van de stichting.

Onze missie is door middel van verwerving, inrichting, beheer en restauratie, natuur, landschap en cultuurhistorisch erfgoed in het buitengebied van de provincie Noord-Brabant te versterken en te behouden en het natuurareaal uit te breiden.

Tevens trachten wij door middel van voorlichting over onze activiteiten hiervoor een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak te creëren in Noord-Brabant.

Het jaarverslag dat voor u ligt is een weergave van de manier waarop Stichting Het Noordbrabants Landschap deze doelstellingen en missie verwezenlijkt.

Wij worden gesteund door

Brabants Landschap ontvangt financiële steun van de Nationale Postcode Loterij.

2019

Stichting Het Noordbrabants Landschap

Statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch

Stichting Het Noordbrabants Landschap
(Brabants Landschap)
Landgoed Nemerlaer, Haaren

Correspondentie-adres:
Postbus 80, 5076 ZH Haaren
Telefoon: 0411 62 27 75
E-mail: info@brabantslandschap.nl
Website: www.brabantslandschap.nl

juni 2020

Brabants Landschap heeft het keurmerk van het
Centraal Bureau Fondsenwerving voor verantwoorde
fondsenwerving en -besteding.

Brabants Landschap heeft
de status van Algemeen Nut
Beogende Instelling (ANBI).

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Inhoud

	Voorwoord	3
1	Kernactiviteiten terreinbeheer	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Aankoop	5
1.3	Beheerplanning	5
1.4	Beheer	7
1.5	Inrichtingsprojecten	13
2	Kernactiviteiten landschapsbeheer	16
2.1	Inleiding	16
2.2	Algehele coördinatie uitvoering groene regelingen	17
2.3	Veldcoördinatie	17
2.4	Ondersteuning vrijwilligersgroepen	18
2.5	Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringsplan	19
2.6	Subsidieregeling Natuuraanleg en -beheer	19
2.7	Subsidieregeling Natuurbiodiversiteit en Leefgebieden	19
2.8	Overige projecten	20
3	Voorlichting	21
3.1	Communicatie	21
3.2	Fondsenwerving	24
3.3	Samenwerking	25
3.4	Beleid en beleidsbeïnvloeding	28
4	Organisatie	31
4.1	Bestuur	31
4.2	Personeel	33
4.3	Ledenlijst Algemeen Bestuur 2019	34
4.4	Relevante nevenfuncties leden Algemeen Bestuur 2019	35
4.5	Personeelsbezetting 2019	36
5	Bijlagen	37
5.1	Specificatie natuurterreinen	37
5.2	Overzicht projecten	38
5.3	Verantwoordingsverklaring Stichting het Noordbrabants Landschap, CBF	39
5.4	Toekomstparagraaf	44
5.5	Risicoparagraaf	45
5.6	Financiële paragraaf	46
6	Financieel jaarverslag 2019 en begroting 2020	47
	Geconsolideerde balans na resultaatbestemming	48
	Geconsolideerde staat van baten en lasten	49
	Toelichting op de balans	50
	Accountantsverklaring	68
	Begroting 2020	70

Voorwoord

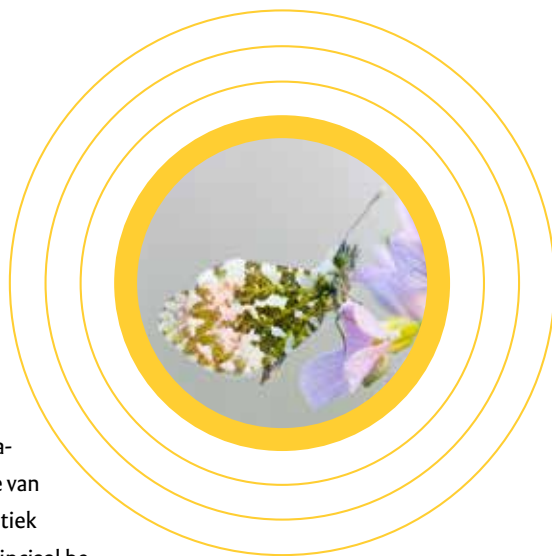
Het jaar 2019 was geen jaar zoals alle andere. Hoewel 2019 voor Brabants Landschap succesvol was met wederom een verdere invulling van het natuurnetwerk met 215 ha en met belangrijke investeringen bij Kasteel Haanwijk, Fort Altena en het Heerkenshuis bij de oude steenfabriek in Udenhout, lijkt het erop dat het jaar 2019 het beginjaar is van een nieuwe tijd. Een tijd waarin keuzes worden gemaakt ten gunste van verduurzaming en natuurbeheer in de Brabantse samenleving. De uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 in het stikstofdossier was een startsein voor verandering. De landelijke politiek besloot hierop om de maximumsnelheid terug te brengen naar 100 km/uur en het provinciaal beleid is aangescherpt naar strengere milieumaatregelen en een versnelde transitie naar een duurzame Brabantse veehouderij.

Brabants Landschap vraagt sinds de oprichting in 1932 steeds actief aandacht voor de natuur. In de loop der tijd heeft Brabants Landschap zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste spelers in Noord-Brabant, niet alleen door het substantiële terreinbezit, maar ook door steeds betrokken te zijn bij belangrijke initiatieven op het gebied van natuurbeheer, behoud van cultureel erfgoed, inrichting van het buitengebied en de vorming van (provinciaal) beleid op deze thema's. Dit doet Brabants Landschap steeds vanuit een breed draagvlak en met betrokkenheid van alle relevante maatschappelijke spelers. Bij het tot stand komen van het in 2019 gepresenteerde manifest 'Brabants Mozaïek in ontwikkeling', bij de oprichting van het Van Gogh Nationaal Park en bij de start van het initiatief 'Brabants Bodem' speelt Brabants Landschap steeds een actieve en bepalende rol. Daarbij is Jan Baan reeds 26 jaar ons boegbeeld. Jan geeft met visie en daadkracht vele initiatieven vaart. Hij maakte dat Brabants Landschap de spilfunctie kreeg, die de organisatie nu heeft.

Bij het uitkomen van dit jaarverslag is de coronacrisis in volle hevigheid gaande. Het effect van het stilleggen van de economie is duidelijk waarneembaar: minder drukte op de weg, nauwelijks vliegverkeer, een heldere lucht en minder geluidshinder. Het wild laat zich makkelijker zien en beweegt zich veel nadrukkelijker. Maar deze situatie zal niet permanent zo blijven. Toch is de wens om niet volledig terug te vallen in oude patronen overal te horen; het is een tijd van reflectie. De tijd is rijp om verder te bouwen aan de *natuur-inclusieve samenleving*. Het draagvlak daarvoor wint aan kracht. Eens te meer wordt de boodschap van Brabants Landschap beter begrepen. Ik ben ervan overtuigd dat Brabants Landschap, juist nu het erop aankomt, goed gepositioneerd is om een stevige bijdrage te leveren aan een broodnodige ommekeer.

Uitdagingen voor de toekomst zijn er genoeg. Wat gaat ons nieuwe provinciebestuur ons brengen? Hoe vangen we het aanstaande vertrek van Jan Baan op? Gelukkig kan ik vanuit het Hoofdbestuur constateren dat Jan Brabants Landschap gezond zal gaan achterlaten. De organisatie staat als een huis; lean en mean georganiseerd, met een heldere visie op de toekomst. Als penningmeester kan ik u zeggen dat de organisatie is gebouwd op een stevig financieel fundament. 2019 was een goed jaar, 2020 het begin van verandering. Brabants Landschap kan deze veranderingen aan, haar toekomstgerichte visie staat als een huis.

Maurits van Bouwdijk Bastiaanse, penningmeester Brabants Landschap

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

1 Kernactiviteiten terreinbeheer

1.1 Inleiding

Het jaar 2019 stond in het teken van forse terreinuitbreidingen, een groot projectenvolume en een flink toegenomen beheerlast, niet alleen door uitbreiding van het terreinbezit, maar ook door externe invloeden zoals afvaldumping en klimaatverandering.

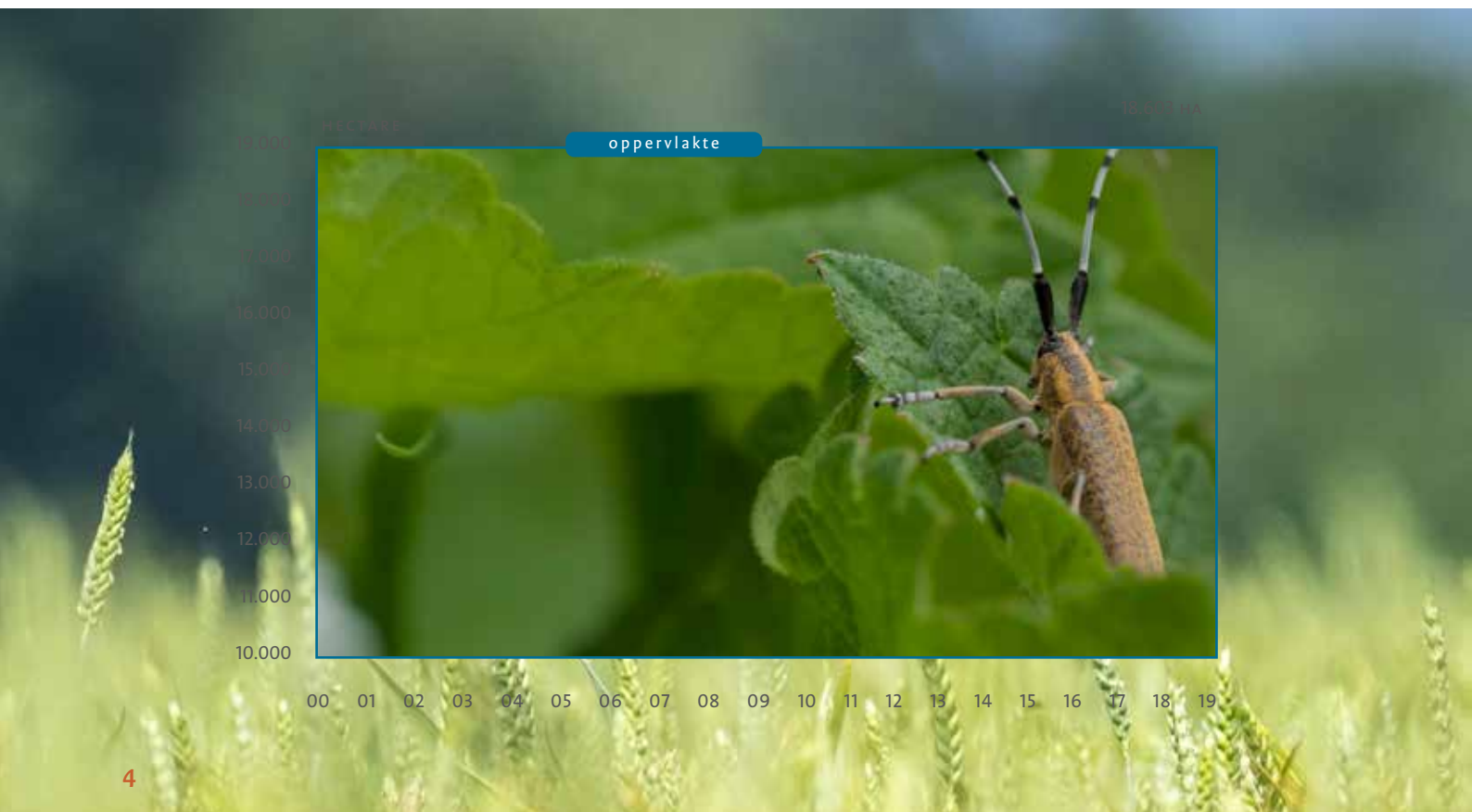
Het terreinbezit is uitgebreid met 215 ha, verdeeld over 53 aankopen. Hiermee komt het totaalbezit op 18.603 ha. In het Bestuursakkoord van het vorige College van GS, aangetreden in het voorjaar van 2019, werd een versnelde realisering van het Brabants Natuurnetwerk opgenomen. Gelukkig is dit voor de komende jaren overgenomen in het nieuwe Bestuursakkoord.

Bij de projecten gaat het om 'gebouwd' en 'groen'. De belangrijke investeringen in de bouw vonden plaats bij Kasteel Haanwijk, Fort Altena en het Heerkenshuis bij de oude steenfabriek in Udenhout. Vermeldenswaard hierbij is dat we een positief bericht kregen op de aanvraag voor de POM-status (Professionele Organisatie Monumentenbeheer). Dit betekent dat we

gebruik kunnen maken van betere subsidiefaciliteiten bij monumentenrestauratie. De uitbreiding en herinrichting van het Pompeveld is een van de belangrijke groene projecten, naast de inrichtingsprojecten voor de nieuwe aankopen en de PAS-projecten.

Het uitbreidend terreinbezit brengt niet alleen een inrichtingsopgave, maar ook een beheerlast met zich mee. De nog steeds toenemende hoeveelheden dumping van asbest, drugs- en bouwafval zorgen voor een toenemende personele en financiële belasting voor onze stichting. Via samenwerking in SSIB-verband (Samen Sterk in Brabant) proberen we dit het hoofd te bieden.

De uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 in het stikstofdossier heeft verstrekkende gevolgen. Grote inspanningen bij het terreinbeheer – de PAS-projecten – blijven noodzakelijk, maar zijn niet voldoende om de natuur te beschermen. In 2019 hadden we, onder meer via de Manifestpartners (zie § 3.3 voor meer informatie), een wezenlijke rol om in goed overleg te komen tot oplossingen voor de stikstofproblematiek.

1.2 Aankoop

Met de aankoop van 215 ha, waarvan 163 ha nieuwe natuur, lag Brabants Landschap in 2019 op schema bij de realisering van ons deel van het provinciaal Natuurnetwerk (NNB). De totale verwervingskosten waren € 6,6 miljoen. Daarvan komt € 2,8 miljoen voor rekening van Brabants Landschap.

De belangrijkste aankopen in 2019 zijn:

- ▶ 37 ha in Groote Beerze/Baest
- ▶ 13 ha in Kleine Beerze
- ▶ 17 ha in Poppelsche Ley
- ▶ 51 ha in Pompveld
- ▶ 36 ha in Moerputten
- ▶ 17 ha in Helvoirts Broek

Met uitzondering van de Moerputten dragen alle aankopen bij aan de realisering van het NNB en met name aan de 22 gebieden waarvoor Brabants Landschap de trekker is. De Moerputten is een overdracht van compensatiegronden voor de aanleg van knooppunt Leenderheide door Rijkswaterstaat. Belangrijke aankopen vonden plaats in het Pompveld (51 ha). Hierbij werd in het Andelsch Broek aan de oostzijde van het Pompveld een boerderij aangekocht en werden de gronden ingericht voor natuur. Hiermee zijn aankoop en inrichting in het Pompveld voltooid.

1.3 Beheerplanning

De Beheercommissie kwam in 2019 vijf keer bijeen. Deze commissie bestaat uit onafhankelijke deskundigen, bestuursleden en medewerkers van Brabants Landschap (zie voor de samenstelling van de commissie § 4.1 Bestuur).

In 2019 lag de focus van de Beheercommissie op beheerplannen. Om ervoor te zorgen dat de beheerplannen van onze gebieden niet ouder zijn dan 10 jaar, hebben we een inhaalslag gepleegd. Naast de in de bijeenkomsten van de Beheercommissie behandelde plannen, zijn er ook plannen schriftelijk voorgelegd aan de commissie. We hebben in 2019 een groot aantal plannen geactualiseerd en kunnen constateren dat we aan het eind van 2019 weer op schema lagen. Enkele plannen zijn nog iets ouder dan 10 jaar, maar er wordt nu naar een cyclus toegewerkt, waarin plannen nooit ouder zullen zijn dan 10 jaar.

Terreinbezoek vormt een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden. De volgende beheerplannen zijn in 2019 geactualiseerd: Nieuwe Hollandse Waterlinie, Groote Slink, Hemelrijken & Oirschotsedijk, Buitenlust & Pottersbos, Cruislandse Kreken & Oudland, Gijzenrooische Zegge, Groote Heide & Heezerven, Dommeldal, Dommelbeemden & Gasthuiskamp, Karregat, Nulandse Heide & Heinis, Mattemburgh en omgeving (Lindonk, Groot Molenbeek, Vinkenberg). Daarnaast is de Beheercommissie geraadpleegd over diverse andere projecten. Hierbij was Natura2000 een regelmatig terugkerend thema.

Werkplannen

Uit de beheerplannen volgen de jaarlijkse werkplannen. Deze werkplannen vormen voor de beheerders een leidraad voor het terreinbeheer in het betreffende jaar. De in 2018 ingeslagen weg om een koppeling te maken met monitoringsgegevens en andere gegevens die over de terreinen bekend zijn, is in 2019 voortgezet. Het geautomatiseerde beheeradministratiesysteem is hierbij een belangrijk hulpmiddel. Hiermee wordt onder andere duidelijk dat voor het aangevraagde beheertype het passende beheer wordt uitgevoerd.

Monitoring

Monitoring van de natuurkwaliteit vormt de laatste jaren een vast onderdeel van de beheerplanning. Dit maakt onderdeel

uit van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer en de bijbehorende certificering.

In veel gebieden voeren vrijwilligers en vrijwilligersgroepen inventarisatieonderzoek uit. We proberen vrijwilligers steeds meer te sturen. Hierbij trachten we een koppeling te leggen tussen de vragen die wij hebben en de kennis en wensen van de vrijwilligers. Aanvullend hierop voeren externe bureaus monitoringsonderzoek uit. De met de Provincie overeengekomen meerjarige monitoringsaanpak vormt het kader voor de planning en aansturing hiervoor. Hierbij wordt jaarlijks een deel van de natuurgebieden op uniforme wijze geïnventariseerd, waarbij na zes jaar alle gebieden aan de beurt zijn geweest. Met de verzamelde gegevens (flora, fauna, vegetatiestructuur) wordt de kwaliteit van de onderzochte natuurbeheertypen beschreven.

In 2019 zijn Beleven en Zwartven, Pannenhoef, Vloeiweide, Krabbebossen en Ettense Gemeentebossen, De Brand, Brokkenbroek en Leemputten, Groote Beerze en Neterselsche Heide volgens deze systematiek geïnventariseerd. Waar mogelijk proberen we de monitoring en actualisering van beheerplannen op elkaar af te stemmen.

Audit

Sinds 2013 is Brabants Landschap gecertificeerd natuurbeheerder in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Eind 2019 is er een tweede externe audit uitgevoerd. Over het algemeen hebben de auditoren geconstateerd dat de in het kwaliteitshandboek afgesproken werkwijzen worden gevolgd. Enkele verbeterpunten naar aanleiding van de audit zijn opgepakt.

1.4 Beheer

Bij beheer doelen we op de regelmatig terugkerende werkzaamheden in de terreinen. Deze beheeractiviteiten behoren tot de kernactiviteiten van Brabants Landschap. De jaarlijkse beheerwerkzaamheden worden vastgelegd in werkplannen. Deze zijn gebaseerd op de door de Beheercommissie en het Hoofdbestuur vastgestelde beheervisies en de uitwerking daarvan in de per gebied opgestelde beheerplannen. Samen met de uit te voeren monitoring vormt dit de beheercyclus.

Bosbeheer

Jaarlijks vinden in onze terreinen dunningen plaats. Bij het uitzetten van deze dunningen kijken we naar meerdere aspecten. Deze aspecten zijn onder andere structuurverbetering,

verhoging van de natuurwaarden, een aantrekkelijk bosbeeld en behoud van een houtproductiefunctie. Door de dunningen op deze manier uit te voeren, gaat het verhogen van natuurwaarden samen met oogst. Bij het verhogen van de natuurwaarden wordt gekeken naar de soortensamenstelling. Door het inplanten van inheemse gewenste soorten zoals linde, haagbeuk en fladderiep vormen we bepaalde objecten gericht om naar een meer natuurlijk bosbeeld.

Het jaarlijkse onderhoud aan de wilgengrienden blijft een intensieve klus. Een deel van het vrijkomende hout wordt verkocht als energiehout. De houtprijs was in 2019 laag. Er is een groot aanbod. Diverse opstanden fijnspar van Brabants Landschap zijn getroffen door de Letterzetter. De aantasting was dusdanig dat we hebben moeten vellen. De gevelde percelen zijn ingeplant met gemengd loofhout en blijven dus bos. We zien, onder meer door aandacht voor klimaatverandering, een toenemende maatschappelijke beweging om het areaal bos te vergroten. De provincie Noord-Brabant heeft in 2019 een bosnota vastgesteld met de ambitie om 13.000 ha nieuw bos aan te planten, waarvan 8.000 ha binnen het natuurnetwerk en 5.000 ha daarbuiten. De exacte locaties zijn nog niet bepaald. Bij het bepalen van de locaties spelen aspecten als cultuurhistorie, landschap en ecologische waarden een belangrijke rol.

De komende tijd zal dit verder vorm krijgen. Hierbij betrekken we ook de Beheercommissie. Naast de vraag voor nieuw bos zien we de maatschappelijke weerstand tegen de kap van bestaand bos toenemen. Brabants Landschap kapt alleen grotere oppervlakten als daar ecologisch goede redenen voor zijn. Waar wij kappen, zullen we minimaal dezelfde oppervlakte in de regio compenseren.

Bij de jaarlijkse houtoogst reserveren we een deel van het hout voor eigen gebruik. Dit gebruiken we onder andere bij restauratie- en herstelwerkzaamheden van onze gebouwen, meestal als constructiehout en in vloeren. Op deze manier gebruiken we gegarandeerd duurzaam hout, waarbij (letterlijk) een korte afstand wordt afgelegd van het bos naar de toepassing.

In het kader van veiligheid is ook in 2019 weer aandacht geweest voor gevaarlijk dood hout. Vanuit ecologisch perspectief laten we (staand) dood hout het liefst zoveel mogelijk in het bos. Wanneer dit echter een gevaar vormt voor wandelaars of ander verkeer, wordt het verwijderd. Dit speelt met name bij de oudere lanen.

Ook in 2019 is er hardhout op stam verkocht aan particulieren. In tegenstelling tot een aantal andere organisaties zijn wij van mening dat dit, met goede afspraken en voldoende oog voor veiligheidsaspecten, nog steeds mogelijk is. Wij vragen onder andere aantoonbare ervaring. Vooralsnog zien wij geen aanleiding om de werkwijze te veranderen. Particulier houtzagen is een goede manier om lastige stukken te onderhouden en zorgt voor draagvlak in de omgeving.

Heidebeheer

Het beheer van de heideterreinen richt zich op het behoud van het open karakter en de verdere ontwikkeling van open en rijk gestructureerde droge en natte heidevegetaties. Bij de uitvoering van beheermaatregelen in de heidegebieden wordt steeds nadrukkelijker aandacht gevraagd voor de fauna en het heidelandschap als geheel systeem, inclusief de rijkere akkers. De specifieke habitateisen van faunasoorten worden de komende jaren nog meer geïntegreerd in de uitvoering.

Maatregelen in heidemilieus, die zowel vermessing als verzuuring op duurzame wijze bestrijden, zijn het meest succesvol gebleken. Systeemkarakteristieke rode-lijstsoorten zijn hier-

door het meest toegenomen. De habitattypen waar deze maatregelen het makkelijkst te realiseren zijn, zijn met name natte milieus. Hier kunnen hydrologische maatregelen zorgen voor herstel van de buffercapaciteit. In combinatie met plagwerkzaamheden keren in deze systemen vaak veel karakteristieke plantensoorten terug. Plaggen moet maatwerk zijn, waarmee terughoudend omgegaan moet worden. Met name vanuit de beheerplannen Natura2000 en het PAS (Programma Aanpak Stikstof) zal de komende jaren nog op een aanzienlijk areaal heideherstelbeheer plaatsvinden. Vanuit de hele discussie rondom het PAS is gebleken dat de herstelmaatregelen in natuur die in dat kader plaatsvinden, in ieder geval kunnen doorgaan.

Er vindt steeds meer begrazing plaats met schapen, zowel in de vorm van gescheperde kuddes als drukbegrazing. Deze vorm van beheer wordt grotendeels gefinancierd door het PAS. Ook hier blijven aanvullend kleinschalige beheerwerkzaamheden noodzakelijk. Deze werkzaamheden bestaan vooral uit kleinschalige plag- en maaierwerkzaamheden. Ook hebben vrijwilligers(groepen) in diverse objecten jonge grove dennen en berken afgezet om de heide open te houden. Dergelijke kleinschalige, handmatige beheerwerkzaamheden zijn van grote waarde voor

het behoud en de ontwikkeling van karakteristieke planten- en diersoorten, zoals klokjesgentiaan, heidekartelblad en levendbarende hagedis.

Graslandbeheer

Het beheer van de graslanden is omvangrijk en divers. Het overgrote deel van de graslanden wordt beheerd door middel van seizoensbeweiding en inschaarovereenkomsten met agrariërs. Door deze samenwerking met individuele agrariërs kunnen we op een goede wijze invulling geven aan de realisering van het beheertype kruiden- en faunarijk grasland. Het gaat hier jaarlijks om ruim 400 inschaarovereenkomsten met agrariërs en meer dan 4.000 stuks jongvee. Om deze inscharing in goede banen te leiden, worden jaarlijks vele kilometers vee-raster onderhouden. We worden steeds vaker met stoppende agrariërs geconfronteerd. Tot op heden lukt het om de graslanden die we willen laten begrazen, uit te geven. Als deze trend echter doorzet, zou dit in de toekomst een probleem kunnen worden. Door activiteiten van Brabants Landschap (waaronder ook het Coördinatiepunt Landschapsbeheer) om bepaalde vormen van agrarische bedrijfsvoering te ondersteunen, zoals nu ook met het initiatief Brabants Bodem, hopen we dat er voldoende passende boerenbedrijven overblijven om de graslanden te kunnen laten begrazen.

Voor een geringe oppervlakte grasland met een goede abiotische uitgangssituatie is de ontwikkeling richting vochtig of nat schraalland mogelijk. Hiervoor is veelal een aangepast (maai-) beheer of een specifieke inrichting (afvoer van de fosfaatrijke bovenlaag) noodzakelijk. Verwijdering van de bovenlaag is een kostbare maatregel. Dit is alleen verantwoord als het resultaat van een fosfaatonderzoek positief is en de hydrologische condities op orde zijn. Meer en meer wordt er voor gekozen om bij afgegraven percelen maaisel op te brengen van andere schraallanden. Op deze manier wordt de vaak al verdwenen zaadbank weer aangevuld. Voor de echte schaalgraslanden passen we een maaibeheer toe, waarbij we soms overgaan tot twee keer maaien per jaar. Hier staat de ontwikkeling van de botanische kwaliteiten centraal.

Op een relatief kleine, maar groeiende oppervlakte grasland vindt hooibeheer of beheer met aangepast materieel plaats. Vraagpunt blijft de tegenvallende ontwikkeling van de matig voedselrijke graslanden (kruiden- en faunarijk grasland). In een aantal terreinen wordt hier onderzoek naar gedaan. Naar verwachting speelt hier een combinatie van factoren zoals bodemgesteldheid en hydrologie. Het onderzoek is erop gericht om te kijken of bijvoorbeeld tijdelijk een ander beheer op bepaalde plekken een betere ontwikkeling kan bewerkstelligen. Op een beperkt aantal graslanden wordt vanuit faunadoelstellingen bemest met ruige stalmest, met name ten behoeve van de das en de weidevogels.

Akkerbeheer

Een klein deel van de cultuurgronden wordt vanwege de hoge cultuurhistorische waarden als akker beheerd. Het gaat hier om oude akkers, die deel uitmaken van de vroegere akkercomplexen op de hoger gelegen dekzandruggen. Een deel van de akkers is via geliberaliseerde pacht in gebruik bij agrariërs. Deze akkers worden verpacht, maar worden wel onder onze voorwaarden beheerd. Een eis hierbij is bijvoorbeeld dat dit volgens de normen van biologische landbouw gebeurt.

Brabants Landschap tracht de bij het akkerbeheer vrijkomende producten op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde wijze af te zetten. Dit gebeurt onder andere via de samenwerking met De Halm in Heeswijk-Dinther (biologische muesli). We streven naar een versterking van de samenwerking met de verschillende biologische agrariërs (afzet granen, luzerne en levering van biologische stalmest).

Het beeld van de karakteristieke bloemrijke akkers levert veel positieve reacties op. Daar waar de akkers een productie-functie hebben, proberen we zoveel mogelijk akkerranden aan te leggen, die een meerwaarde bieden voor een gevarieerde flora. Hierbij hebben we aandacht voor inheemse soorten. Een deel van de akkers heeft een specifiek doel voor flora en fauna. Dit deel wordt niet geoogst zodat het in de winter voedsel biedt aan meerdere faunasoorten.

Op een aantal akkers zijn oude verdwenen akkerkruiden ingezaaid. Drebs, slofhak, bolderik en valse kamille zijn soorten, die het goed deden en zich nu wellicht weer langzaam verspreiden over geschikte akkers.

Beheer water en moeras

Brabants Landschap voert in het kader van de schouwplicht van de waterschappen jaarlijks onderhoudswerkzaamheden uit aan sloten. Dit gaat om vele tientallen kilometers. Om verruiging door de achterblijvende specie tegen te gaan, wordt op steeds meer plaatsen overgegaan tot verwijdering van het maaisel. Dit gaat gepaard met hoge kosten.

Brabants Landschap voert in samenspraak met de waterschappen in diverse gebieden op steeds meer delen van de hoofdwaterlopen een verschrallingsbeheer uit. Zeker in gebieden met botanische doelstellingen is dit van groot belang. Daarnaast zijn samen met de waterschappen weer inrichtingsmaatregelen uitgevoerd om te komen tot de oorspronkelijke grond- en oppervlaktewaterstanden. Ook bij de uitvoering en voorbereiding van projecten en op het vlak van aankopen is in 2019 veel samengewerkt met de waterschappen. Met de droge zomers van 2018 en 2019 zien we weer een toegenomen aandacht voor een robuust watersysteem. Enkele zogenaamde Natte Natuurparels worden in afstemming met het waterschap onder regie van Brabants Landschap uitgevoerd.

Recreatiebeheer

Naast het normale beheer en onderhoud van wandel- en ruiterroutes werden in 2019 ook weer enkele nieuwe informatiepanelen geplaatst. Daarnaast verzorgde Brabants Landschap voor enkele gemeenten een locatie voor de Boomfeestdag. Dit is een goede manier om de relatie tussen gemeenten, scholen en Brabants Landschap te versterken.

De Week van het Landschap werd in 2019 gehouden bij de voormalige steenfabriek in Udenhout. Er waren veel activiteiten, waarbij Brabants Landschap intensief samenwerkte met diverse partijen uit de regio. Zoals ieder jaar waren met name de activiteiten voor kinderen een groot succes. Ook was er opvallend veel interesse van mensen uit de regio, die op het terrein hebben gewerkt toen het nog een steenfabriek was.

Zie voor meer informatie over de infopunten en Natuurpoorten § 3.1 Communicatie.

Externe invloeden

In het jaarverslag van 2018 schreven we over de toename van illegale vuilstort, asbest en drugsafval. In 2019 was dit helaas nog steeds onverminderd aan de orde. De impuls die met provinciale middelen is gegeven aan de inzet van opsporingsambtenaren van SSiB (Samen Sterk in Brabant) begint, los van wat kinderziektes, effect te sorteren.

Samenwerking en coördinatie worden steeds verder verbeterd. Daarbij zijn wij nog steeds wel van mening dat handhaving op zwaardere vormen van criminaliteit in het buitengebied een taak van de politie zou moeten zijn.

Gebouwen

Jaarlijks vindt groot en klein onderhoud plaats aan het gebouwenbestand van Brabants Landschap. In 2019 werd aan ruim 42 gebouwen regulier onderhoud gepleegd.

Het totaaloverzicht van de gebouwen van Brabants Landschap ziet er als volgt uit:

Overzicht gebouwen* Brabants Landschap

*Per adres kunnen meerdere opstallen aanwezig zijn.

Eigen gebruik	29
Erfpacht	68
Gratis gebruik	11
Hoevepacht	15
Huur	67
Openbaar (bijvoorbeeld vogelkijkhutten)	16
Totaal	206

POM-status

In 2019 is het Brabants Landschap gelukt om de POM-status (Professionele Organisatie Monumentenbehoud) te verwerven. Deze erkenning wordt verleend vanuit het Ministerie van

OC&W. Naast dat het aanvragen van onderhoudssubsidies wordt vergemakkelijkt, is het ook een erkenning voor de manier waarop we met onze gebouwen bezig zijn.

Restauratie Fort Altena, remise B

In 2019 is de restauratie van remise B van Fort Altena afgerond. Tegelijkertijd met de restauratie is er geïnvesteerd in de gebruiksfunctie van het fort. Dit gebeurde onder meer door het plaatsen van een bar en keuken in deze remise. Hierover zijn goede afspraken gemaakt met de huurders. We zien dat het gehele fort goed wordt gebruikt, naar ieders tevredenheid. Voor de toekomst staan de overige remises nog ter restauratie op het wensenlijstje, maar met de restauratie van remise B (en eerder A, C en Loods K) is de grootste slag nu geslagen.

Restauratie koetshuis/landhuis Sparrendaal

Het hoofdhuis en het koetshuis van Sparrendaal zijn gerestaureerd. Hierbij zijn tegelijkertijd energiebesparende maatregelen doorgevoerd. Daarnaast heeft het pand weer de originele kleuren teruggekregen, wat de uitstraling ten goede komt. Het pand wordt verhuurd aan de Monumentenwacht Brabant.

Werkschuur Pannenhoeve

In de Pannenhoeve is een nieuwe werkschuur ingericht, die nu een goede uitvalsbasis vormt voor werkzaamheden in deze regio. In de schuur zijn ook een kantoorruimte en een kantine gerealiseerd. Streven is om op deze locatie zelfvoorzienend te zijn in energie. Er zijn zonnepanelen aangebracht, die voldoende capaciteit hebben om het pand (elektrisch) te verwarmen. Ook wordt er een laadpunt voor een elektrische (dienst-) auto gerealiseerd.

1.5 Inrichtingsprojecten

In 2019 is een aantal projecten uitgevoerd en opgestart, waarbij gebruik werd gemaakt van diverse subsidieregelingen. Voor de eigen bijdrage van Brabants Landschap werd geput uit de gelden van de Nationale Postcode Loterij. We zien al enkele jaren een toenemende projectendruk. Dit is met name vanwege het Programma Aanpak Stikstof (PAS) en provinciale regelingen, zoals het Groen Ontwikkelfonds Brabant en de regeling Biodiversiteit en Leefgebieden. Vanuit het Groen Ontwikkelfonds gaat het met name om meer gebiedsgerichte projecten, waarbij een koppeling wordt gemaakt tussen de aankoop van grond en de inrichting. Een overzicht van de projecten in 2019 is opgenomen als bijlage 5.2. Van enkele projecten volgt hier een korte omschrijving. Veel van de projecten die worden uitgevoerd in het kader van Landschappen van Allure, zijn in de afrondende fase beland.

Pompveld

In de tweede helft van 2019 zijn werkzaamheden uitgevoerd in de Natura2000-gebieden Pompveld en Andelsch Broek. Hierdoor wordt het er natter en wordt het leefgebied van de grote modderkruiper vergroot en kwalitatief verbeterd. Andere waterafhankelijke soorten liften daar op mee. De herinrichting draagt bij aan het vervolledigen van het Natuurnetwerk Brabant. Met een uitbreiding van de wandel- en ruiterroutes en de aanleg van een parkeerplaats wordt het gebied ook voor bezoekers aantrekkelijker. Bijzonder aan het project zijn het gebruik van moderne technologieën, zoals automatisch aangestuurde stuwen met zonnepanelen en de plaatsing van een visvriendelijk vizelgemaal. Het Pompveld is de eerste locatie waar Waterschap Rivierenland deze techniek toepast. De hoofdwatgang midden door het Pompveld is omgeleid aan de oostzijde van het gebied. De oude hoofdwatgang is verondiept en er komen vistrappen in.

Bestaande sloten zijn op deze ondiepe watergang aangesloten. Dit zorgt ervoor dat de grote modderkruiper zich kan verplaatsen tussen het oostelijk en westelijk deel van het Pompveld.

Het bestaande helofytenfilter aan de oostzijde van het Pompveld wordt geoptimaliseerd. Dit is een natuurlijk rietmoeras, waar het water uit de omliggende polderwatergangen door middel van een vijzelgemaal in het natuurgebied gelaten wordt. Het water wordt al slingerend door het rietmoeras geleid, waarbij het riet het water filtert. Zo komen voedingsstoffen uit het agrarisch gebied niet in het voedselarme natuurgebied terecht. Het traject dat het water moet afleggen in het rietmoeras is verlengd, waardoor het filteren van het water geoptimaliseerd wordt. Het waterpeil in het Pompveld is hoger dan van het omliggende agrarisch gebied, waardoor een gemaal nodig is om water het gebied in te krijgen.

Natuurherstel Zwartven - Brouwketel

In augustus 2019 is gestart met natuurherstel van het deelgebied Brouwketel in natuurgebied Zwartven in Hooze Mierde. In dit gebied is de 'venachtige laagte' weer ontgraven en zijn de steilranden naar het omliggende bos meer vloeiend gemaakt voor heideontwikkeling. Planten- en diersoorten die van deze maatregelen kunnen profiteren, zijn kleine zonnedauw, moeraswolfsklauw, vinpootsalamander, rugstreeppad en venwitsnuitlibel.

Tot ongeveer 1950 was de Brouwketel een hoogveenven in een groot heidegebied. Daarna veranderde het in een 'venachtige laagte'. Met nog enige mate van vochtigheid bleef de Brouwketel wel herkenbaar als een laagte in het gebied, maar er was geen sprake meer van oppervlaktewater, zoals bijvoorbeeld in het Zwartven het geval is. Omstreeks 1960 werden afwateringssloten gegraven en werd de Brouwketel meer in cultuur gebracht. Daarvoor werd grond in de laagte geschoven. Hierbij ontstond een steilrand van circa een halve meter. Sindsdien is de Brouwketel in gebruik geweest als grasland.

Door de laagte te herstellen ontstaat weer een nat, voedselarm gebied. Dit biedt kansen voor amfibieën, vochtminnende planten en heide. De Brouwketel kan een stapsteen worden voor verspreiding van soorten tussen Landgoed De Utrecht en het Beleven. Met het herstel van de laagte geeft Brabants Landschap invulling aan de natuurambities van de provincie in het kader van het Natuurnetwerk Brabant. Voor dit project is, naast provinciale subsidie, een bijdrage ontvangen van het Dynamo Fonds.

Natuur- en Landschapsherstel Hilvarenbeek

Brabants Landschap werkt samen met Waterschap De Dommel en gemeente Hilvarenbeek aan natuur- en landschapsherstel in De Gooren in Hilvarenbeek. Het gebied ligt ten oosten van de N269. De Roodloop is een beekje dat door het gebied stroomt.

Het natuur- en landschapsherstel komt voort uit de Landinrichting De Hilver. Met dit project leggen we 21 ha nieuwe natuur aan in het Natuurnetwerk Brabant en brengen we het zeldzaam geworden beekdallandschap met bijbehorende natuurwaarden terug.

In het gebied zijn veel karakteristieke elzensingels en mooie landschapsbomen geplant, zoals zomereik, els, zoete kers, fladderiep en populier. De locatie van de beplanting is gebaseerd op historische kaarten. Met de aanplant van de elzensingels (smalle stroken beplanting in rechte lijnen, voornamelijk bestaand uit elzen), ontstaan geschikte leefgebieden voor karakteristieke (struweel)vogels zoals roodborsttapuit, grasmus, putter en spotvogel. Ook torenvalk en steenuil verblijven graag in deze singels.

Door de graslanden niet meer te bemesten en regelmatig te maaien, waarbij het maaisel steeds wordt afgevoerd, ontstaan op termijn bloemrijke graslanden. Deze zijn interessant voor vlinders zoals het oranjetipje, dat haar eitjes op de pink-

sterbloem legt en het icarusblauwtje, dat afhankelijk is van rolklaver.

Bij een klein gedeelte van de graslanden is de bovenlaag afgegraven. Daardoor wordt het gebied vochtiger en schraler (minder voedselrijk). Met het juiste maaibeheer kan hier langs de beek vochtig hooiland hersteld worden. De zeldzame plant knolsteenbreek, die in de omgeving al wel voorkomt, kan hier weer terugkeren.

Verder zijn verspreid over het gebied vier ondiepe poelen gegraven voor watersalamanders en libellen, zoals de platbuik en oeverlibellen.

En tot slot wordt beekherstel van de Roodloop uitgevoerd. De bovenloop en middenloop van deze beek worden weer met elkaar verbonden door het graven van een 600 meter lange, meanderende (kronkelende) beekloop, gebaseerd op de oude loop van deze beek. Zo kunnen planten en dieren zich beter verspreiden en wordt de natuurlijke situatie van het beekdal hersteld. Hiervan profiteren de weidebeekjuffer en misschien op termijn ook wel de bosbeekjuffer.

2 Kernactiviteiten landschapsbeheer

2.1 Inleiding

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer (kortweg Coördinatiepunt) is een onderdeel van Brabants Landschap en richt zich op de instandhouding en verhoging van de natuur- en landschapskwaliteiten in het agrarische gebied.

Het Coördinatiepunt is nauw betrokken bij een breed scala aan projecten op het gebied van natuur- en landschapsbeheer in het agrarisch cultuurlandschap. Hierbij wordt nadrukkelijk de samenwerking aangegaan met andere organisaties zoals ZLTO, BPG, waterschappen, ANV's, Collectieven en lokale natuurverenigingen. Deze samenwerking vormt hierbij de voorwaarde voor succes.

Projectovereenkomst Coördinatiepunt Landschapsbeheer

Een groot deel van de werkzaamheden van het Coördinatiepunt is vastgelegd in de Projectovereenkomst Coördinatiepunt Landschapsbeheer, die met de Provincie Noord-Brabant is gesloten. De huidige overeenkomst loopt over de periode 2018 t/m 2021. Jaarlijks wordt een werkplan opgesteld, waarin de werkzaamheden van het betreffende jaar worden vastgelegd. Het gaat hierbij om de uitvoering van een deel van het provinciaal beleid voor natuur- en landschapsbeheer buiten het Natuurnetwerk. Dit omvat de coördinatie van de uitvoering van groene regelingen, soortenbescherming en de ondersteuning van het vrijwilligerswerk. Deze taken worden uitgevoerd door medewerkers van het Coördinatiepunt met circa 7 fte. Aanvullend hierop levert Brabants Landschap een eigen bijdrage van circa 2 fte. Voor de veldcoördinatie voor de uitvoering van de groene regelingen wordt daarnaast extra ondersteuning ingeschakeld, onder andere via ANV's. Los van de projectovereenkomst voert het Coördinatiepunt projecten uit met externe financieringsbronnen, zoals bijvoorbeeld de Nationale Postcode Loterij of Interreg.

2.2 Algehele coördinatie uitvoering groene regelingen

Het Coördinatiepunt verzorgt de algehele coördinatie van de uitvoering van de groene regelingen. Dit betreft het ondersteunen en begeleiden van (potentiële) aanvragers, kennisuitwisseling, professionalisering van deelnemers aan de regelingen en het bevorderen van samenwerking tussen partijen in het veld. Hieraan wordt invulling gegeven door het organiseren van en/of participeren in verschillende overleggen en bijeenkomsten. Ook de uitvoering van lopende landschapsprojecten en het initiëren van nieuwe projecten behoren hiertoe. Voor communicatie over de mogelijkheden van de verschillende regelingen wordt vooral gebruik gemaakt van de website en de digitale nieuwsbrief landschapsbeheer.

Vrijwilligers initiëren miljoenenproject

Het Coördinatiepunt wordt veel benaderd voor advies over 'groene' initiatieven. Een bijzonder voorbeeld is een project van de Natuur- en Landschapsvereniging Gilze-Rijen (NLGR). De NLGR heeft een groot project opgezet, dat zich richt op natuurontwikkeling langs de Gilzewouwerbeek. De zeer voortvarende aanpak van de groep maakt het een erg kansrijk project. Het Coördinatiepunt ondersteunt dit project bij het proces en adviseert over de mogelijkheden voor financiering.

2.3 Veldcoördinatie

De veldcoördinatie heeft tot doel om potentiële subsidieaanvragers op de hoogte te brengen van de mogelijkheden van de diverse provinciale regelingen en om aanvragen te verzorgen. In totaal zijn elf veldcoördinatoren ingeschakeld en begeleid. Begeleiding van de veldcoördinatoren gebeurt door middel van regelmatig individueel contact.

2.4 Ondersteuning vrijwilligersgroepen

Door groen vrijwilligerswerk worden veel Brabanders betrokken bij de uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid. Jaarlijks werken meer dan 3.000 vrijwilligers aan landschapsbeheer, natuurbeheer en soortenbescherming, zowel via natuurverenigingen als individueel. Het is belangrijk hen goede ondersteuning en instructie te geven. Een vast aandachtspunt is dan ook het verzorgen van cursussen. In 2019 werden cursussen verzorgd over veilig werken met de bosmaaier, veilig werken met de motorzaag, gebruik van het schakelmes bij poelenonderhoud, gebruik van de stronkentrekker en hulpverlening op geïsoleerde arbeidsplaatsen (HGA). Ook zijn voor vrijwillige weidevogel- en uilenbeschermers diverse opleidingsbijeenkomsten georganiseerd.

Daarnaast werden de landschapsbeheergroepen ondersteund en geadviseerd bij het opzetten van landschapsprojecten.

Opening vrijwilligersseizoen

De jaarlijkse opening van het vrijwilligersseizoen werd in 2019 in Best gehouden. Dit gebeurde in samenwerking met IVN Best. De opzet van de dag was anders dan voorgaande jaren. Er was een ruime keuze aan workshops en lezingen en veel ruimte voor kennisuitwisseling. Tijdens het middagprogramma organiseerde IVN Best een wandeling langs enkele landschapsprojecten en door natuurgebied De Scheeken.

Nationale Natuurwerkdag

De jaarlijkse Natuurwerkdag, een initiatief van Landschappen NL, is voor veel vrijwilligersgroepen een vast onderdeel in het jaarprogramma. Het aantal deelnemers en locaties neemt bijna elk jaar verder toe. Met ruim 1.950 deelnemers op een recordaantal van 63 werklocaties was deze dag in 2019 weer een groot succes.

2.5 Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader

Het Coördinatiepunt is verantwoordelijk voor de coördinatie van de uitvoering van het Groen Blauw Stimuleringskader (Stika). Naast het ondersteunen van de veldcoördinatoren (zie § 2.3), is het zorgdragen voor de continuering van de gebiedscontracten een belangrijke taak. Vanaf eind 2018 is door de Provincie hard gewerkt aan het maken van een geheel nieuwe subsidieregeling. Het Coördinatiepunt ondersteunt de Provin-

cie hier waar mogelijk bij. Het is de bedoeling dat de nieuwe regeling medio 2020 van start gaat. Tot die tijd kan met het huidige Stimuleringskader worden doorgewerkt.

2.6 Subsidieregeling Natuuraanleg en -herstel

De uitvoering van deze subsidieregeling is gericht op aanleg en herstel van landschapselementen en ontsnippering van gemeentewegen. Jaarlijks stelt de Provincie ongeveer € 500.000,- beschikbaar voor uitvoeringsprojecten. Het Coördinatiepunt zorgt voor het initiëren van projecten en de inhoudelijke begeleiding en advisering van deze projecten. In 2019 werden hierbij circa 180 adviezen verstrekt.

2.7 Subsidieregeling Natuurbiodiversiteit en Leefgebieden

Het belangrijkste doel van de Subsidieregeling Natuurbiodiversiteit en Leefgebieden is het Brabantbreed behouden en herstellen van de biodiversiteit. Het Coördinatiepunt richt zich hierbij specifiek op de biodiversiteit van het agrarisch cultuurlandschap. Hierbij wordt getracht de leefgebieden van bedreigde soorten structureel te verbeteren zodat het voortbestaan van populaties van deze soorten in de toekomst is gegarandeerd. De bescherming van weidevogels, uilen en vleermuizen neemt hierbij een belangrijke plaats in. Daarnaast worden er ook beschermingsprojecten uitgevoerd, die gericht zijn op een breed spectrum van andere soorten.

Weidevogelbescherming

In 2019 hebben zich zo'n 40 groepen, met ruim 700 vrijwilligers, ingezet voor weidevogelbescherming. Het weidevogelseizoen ging van start met een traditioneel drukbezochte jaaravond in het provinciehuis.

Nieuw dit jaar was de 'Boerenlandvogeltour', bedoeld om nieuwe vrijwilligers te werven. Deze reeks van lezingen-avonden verspreid over Brabant trok ruim 150 belangstellenden.

Daarnaast is veel geïnvesteerd in opleiding en veldbegeleiding. Een goede begeleiding van de zeer betrokken vrijwilligers blijft belangrijk om te zorgen voor een goede bescherming.

Project PARTRIDGE

We ontvingen in 2019 goed nieuws voor het project PARTRIDGE. De voor dit bijzondere project aangevraagde verlenging tot medio 2023 werd gehonoreerd. Dit is een mooie opsteker voor de akkernatuur. Eind 2016 startte dit project, gericht op de verbetering van de biodiversiteit in akkerbouwgebieden, met bijzondere aandacht voor de patrijs. Bij het project wordt intensief samengewerkt tussen vrijwilligers, boeren, agrarische collectieven, wildbeheereenheden en Vogelbescherming Nederland. Hiermee zijn al bijzondere successen behaald, waaronder een duidelijke toename van het aantal akkervogels. De meerwaarde zit er vooral in te laten zien dat een gebiedsgerichte inspanning tot goed resultaat kan leiden. Daarbij is het belangrijk dat er ruimte is om diverse vernieuwende maatregelen voor akkernatuur in de praktijk te brengen.

2.8 Overige projecten

Stichting Zeebra

Samen met ZLTO, Landschapsbeheer Zeeland, Brabants Particulier Grondbezit en Zeeuws Particulier Grondbezit is Stichting ZeeBra opgericht. Deze stichting levert aan de Collectieven in Noord-Brabant en Zeeland diensten ter ondersteuning van de uitvoering van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Drie Brabantse Collectieven en het Zeeuwse Collectief hebben Stichting ZeeBra gevraagd hen te ondersteunen bij het agrarisch natuurbeheer. In 2019 zijn hiervoor, onder andere door medewerkers van het Coördinatiepunt, diverse werkzaamheden verricht, waaronder het opstellen van de gebiedsaanvraag, organisatie van de uitvoering en organisatie van ecologische monitoring.

Nationale Postcode Loterij

Dankzij een bijdrage van de Nationale Postcodeloterij kan het Coördinatiepunt extra projecten uitvoeren. In 2019 werd € 187.500,- ter beschikking gesteld voor kleine projecten van vrijwilligersgroepen en natuurverenigingen.

Ook dit jaar resulteerde dit in een flinke lijst aansprekende projecten, die zo mogelijk gemaakt werden. Voorbeelden zijn de realisatie van ommetjes in Reek, Son en Breugel en Handel, het NK Maasheggenvlechten en een pilotproject inzaaien van kruidenrijk grasland ten behoeve van biotoopverbetering in gemeente Reusel-De Mierden.

3 Voorlichting

3.1 Communicatie

Communicatie is hét middel om draagvlak onder de bevolking te verwezenlijken. Voor Brabants Landschap is dit belangrijk om:

1. het publiek te laten inzien dat het behouden, herstellen en ontwikkelen van natuur en landschap (kerndoelen) nodig zijn voor het voortbestaan van belangrijke ecosystemen, die cruciaal zijn voor de kwaliteit van leven van toekomstige generaties;
2. begrip te krijgen voor het feit dat deze kerndoelen alleen te realiseren zijn als natuur, landschap en erfgoed een privaatrechtelijke bescherming hebben;
3. aan de subsidie- en fondsenverstrekkers (onder andere de Provincie Noord-Brabant) te tonen dat Brabants Landschap een groot maatschappelijk draagvlak heeft.

Werven en binden beschermers

Het werven en binden van beschermers gaat niet vanzelf. Brabants Landschap streeft ernaar om publiek vanuit betrokkenheid aan zich te binden. Hiervoor zetten we diverse communicatiemiddelen in en organiseren we diverse activiteiten.

De afgelopen jaren is flink ingezet op wervings- en zichtbaarheidscampagnes rondom de Week van het Landschap. Dit heeft geresulteerd in een groei van het aantal beschermers, volgers op social media en deelnemers aan activiteiten. De laatste twee jaar zijn deze campagnes bewust wat afgebouwd

in omvang. Dit leidt tot een beperkte daling van het aantal aanmeldingen.

Excursie- en activiteitenprogramma

Voor beschermers van Brabants Landschap wordt een exclusief excursie- en activiteitenprogramma samengesteld dat vier keer per jaar verschijnt. Naast het feit dat alle activiteiten online worden gepubliceerd, blijft het zinvol het programma ook mee te sturen met het magazine. We zien het aantal aanmeldingen na de verschijningsdatum van het magazine direct toenemen. Het aantal activiteiten dat aangeboden wordt vanuit de infopunten van Brabants Landschap blijft groeien dankzij de groei aan vrijwilligers en de samenwerking met (horeca)partners.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling in de aantallen beschermers weer in de afgelopen vijf jaar:

	2015	2016	2017	2018	2019
Januari	28.924	28.889	29.975	30.467	30.125
Aanmeldingen	1.604	2.635	2.158	1.615	1.504
Afmeldingen	1.639	1.549	1.666	1.957	1.683
Eindtotaal	28.889	29.975	30.467	30.125	29.946

Dag van het Landschap

Op Tweede Paasdag (22 april 2019) organiseerden we de Dag van het Landschap. Samen met IVN konden we op 14 locaties ruim 1.800 bezoekers laten genieten van de natuur. Op elke locatie werden drie wandelexcursies georganiseerd om het begin van de lente te vieren. In 2019 stond de Dag van het Landschap in het teken van zandpaden met hun rijke historie en biodiversiteit.

Week van het Landschap

In elke provincie van Nederland wordt een Week van het Landschap georganiseerd met volop (gratis) activiteiten in de natuur voor jong en oud. Brabants Landschap bood in dit kader van 13 tot en met 20 oktober een groot aantal activiteiten aan op het terrein van de voormalige steenfabriek in Udenhout. Op deze locatie werd het Heerkenshuis geopend

als nieuw infopunt. Hier openden we de week met 'Festival Steengood', waarbij het verhaal van deze locatie centraal stond. Er werd uitleg gegeven over de bijzondere historie van de steenfabriek, maar ook over de recente transformatie naar natuurgebied. Een mooi aantal bezoekers uit de omgeving maakte van de gelegenheid gebruik dit gebied te ontdekken.

Tijdens de Week van het Landschap is een divers programma neergezet. Er waren actieve struindagen voor kinderen en er kon gebouwd worden aan een grote insectenmuur. Verder waren er workshops voor volwassenen, een buitenbioscoop, een landschapscamping en een kano-excursie. Het infopunt was de hele week open en er was een speciale buitenbrasserie.

We sloten de Week feestelijk af met de 'Zondag van het Zandpad'. Deze dag organiseerden we in samenwerking met Stich-

	Website	Facebook	Twitter Brabants Landschap	Twitter boswachters	Digitale nieuwsbrief
2015	120.000	3.400	2.250	7.500	1.300
2016	125.000	4.500	2.700	9.000	2.000
2017	180.000	5.500	3.000	10.000	9.000
2018	175.000	6.600	3.600	12.000	10.000
2019	170.000	7.200	4.000	13.000	10.000

ting de Brabantse Hoeders, die elk jaar een bijzonder cultureel evenement over een typisch 'Brabants' onderwerp neerzet. Voor deze dag hebben dichters, verhalenvertellers, musici, fotografen, filmmakers en kunstenaars zich laten inspireren door het zandpad. Zij presenteerden hun werk op een drukbezochte en gezellige dag aan alle bezoekers.

Infopunten en buitenlokalen

Een infopunt houdt meer in dan enkel de educatieve en informatieve inrichting van een locatie. De buitenomgeving, wandel- en fietsroutes en informatieborden bij interessante punten zijn net zo belangrijk. Het verhaal van een gebied of erfgoedlocatie vertellen we van binnen naar buiten en van buiten naar binnen. In 2019 is het Heerkenshuis, op het terrein van de voormalige steenfabriek in Udenhout, op deze manier aangepakt. Daarnaast is gewerkt aan het vernieuwen van de presentatie op Fort Altena. Deze zal in 2020 gereed zijn.

Natuurmagazine

Een belangrijk middel om te communiceren met de achterban is het natuurmagazine (oplage 30.000). Dit kwartaalblad kenmerkt zich door een hoge inhoudelijke kwaliteit, diepgang in de onderwerpen en een aantrekkelijke vormgeving. In verband met de speciale aandacht voor zandpaden werd in het herfstnummer uitgebreid aandacht besteed aan de 'tragiek van trage wegen in een snelle tijd'. Ook de achteruitgang

van insecten en het belang van natuurinclusieve landbouw kwamen uitgebreid aan bod, evenals interviews met twee oud-gedeputeerden en met Henk Moller Pillot, de initiatiefnemer van de Beheercommissie van Brabants Landschap.

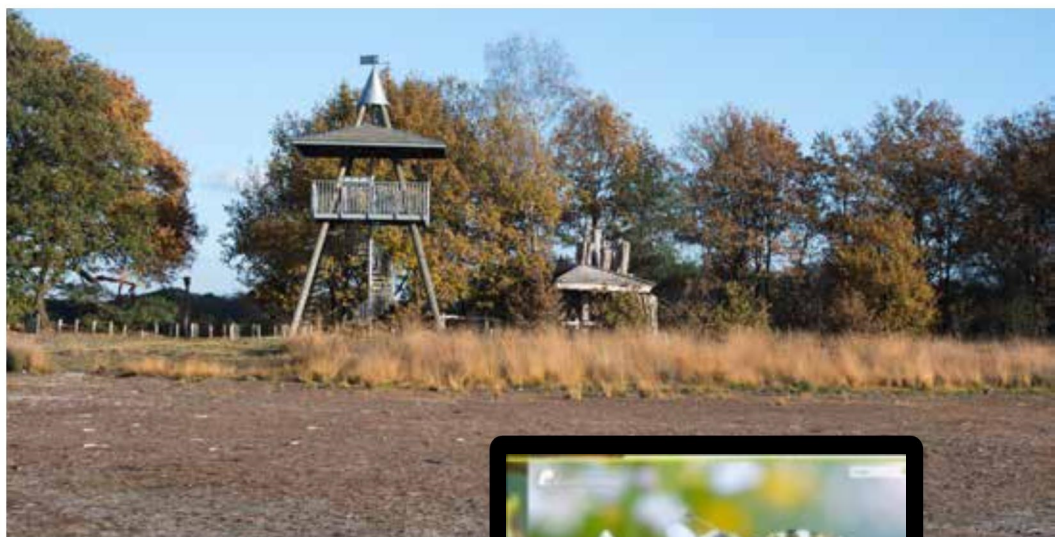
Natuurfilms

Tijdens de Week van het Landschap ging de nieuwe natuurfilm van Mark Kapteijns in première. De film 'Het Groene Woud, Brabant tussen steden' geeft een schitterende weergave van de natuur die in Midden-Brabant te vinden is. De film, die maar liefst 55 minuten duurt, toont hoe op wandel- en fietsafstand van de stad Bevers, edelherten, boomkikkers en bosbeekjuffers te zien zijn. Eind 2019 is gestart met een 'tour' langs diverse bioscopen, filmhuizen en theaters, die in de eerste maanden van 2020 is voortgezet. Hiermee is een groot publiek bereikt.

Website, social media, digitale nieuwsbrieven

Brabants Landschap is online goed vindbaar. Vooral op social media zien we de laatste jaren een flinke groei. Hiermee zijn Facebook, Twitter en Instagram steeds belangrijkere communicatiemiddelen geworden. Ook de media volgen onze beheerders op Twitter, wat regelmatig leidt tot artikelen op nieuwssites of in de regionale/lokale krant. Tevens versterkt het duidelijk ook de lobby naar Provincie en Rijk, aangezien er veel interesse is voor wat zich afspeelt in de praktijk.

De website is niet meer optimaal als het gaat om natuurbeleving. In 2019 is gewerkt aan de doorontwikkeling. Het onderdeel 'Ontdek de natuur' zal medio 2020 compleet vernieuwd zijn, waardoor de natuurbeleving nog meer bij de mensen in de huiskamers terechtkomt, met als doel activatie om 'naar buiten' te gaan.

Inmiddels zijn er ongeveer 10.000 abonnees op de digitale nieuwsbrief van Brabants Landschap. Voor vrijwilligersgroepen zoals weidevogelbescherming en uilenbescherming worden aparte, digitale nieuwsbrieven gemaakt (2.000 abonnees). Deze nieuwsbrieven besteden zowel aandacht aan actuele onderwerpen als aan inhoudelijke thema's.

3.2 Fondsenwerving

Richtlijnen voor de jaarverslaglegging

In dit jaarverslag wordt het Reglement CBF-keur en de richtlijn 650 voor fondsenwervende organisaties gevolgd. De implementatie van de Code Wijffels voor Goede Doelen vindt plaats in de CBF-Keur. In de opgestelde verantwoordingsverklaring legt het Algemeen Bestuur verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

1. scheiden van uitvoering, besturen en toezicht houden;
2. bevorderen van efficiëntie en doelmatigheid;
3. duidelijkheid over omgang met belanghebbenden

Deze verantwoordingsverklaring is op 13 juni 2014 door het Algemeen Bestuur vastgesteld.

Stichting Ons Brabants Landschap

De Stichting Ons Brabants Landschap stelt zich ten doel financiële ondersteuning te vinden voor projecten en activiteiten van Brabants Landschap, die buiten de reguliere subsidie-regelingen vallen. De stichting zoekt deze ondersteuning bij bedrijven, instellingen en particulieren.

Donaties, giften en schenkingen

Brabants Landschap ontvangt van particulieren regelmatig donaties, giften en schenkingen, waaronder nalatenschappen. Met deze extra inkomsten is de stichting in staat projecten uit te voeren, die normaal niet uitgevoerd zouden kunnen worden.

Nationale Postcode Loterij

Jaarlijks ontvangt Brabants Landschap een aanzienlijke bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. In 2019 ontving Brabants Landschap via LandschappenNL een bedrag van in totaal € 1,125 miljoen inclusief de bijdrage van € 187.500 voor het Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Brabants Landschap en het Coördinatiepunt besteden de gelden van de Nationale Postcode Loterij aan bijzondere projecten. In veel gevallen worden de gelden ingezet als cofinanciering. Hierdoor komt extra geld beschikbaar om deze projecten te realiseren.

3.3 Samenwerking

Vrijwilligers

De vrijwilligers vormen de meest betrokken achterban van Brabants Landschap. Jaarlijks zijn ruim 2.000 vrijwilligers actief via het Coördinatiepunt. Daarnaast ontvangen we ook bij het beheer van onze natuurgebieden en de activiteiten bij de infopunten veel steun van vrijwilligers. Zij voeren kleinschalige beheermaatregelen uit, inventariseren de flora en fauna en leggen de gegevens vast in rapportages. Bij de voorlichting is het aan de inzet van gidsen van IVN en andere natuurverenigingen te danken dat we grote manifestaties als de Dag van het Landschap en de Week van het Landschap elk jaar weer kunnen organiseren. Ook daarbuiten begeleiden vrijwilligers veel excursies en educatieactiviteiten.

LandschappenNL

LandschappenNL behartigt de belangen van de provinciale landschappen en landschapsbeheerorganisaties op landelijk niveau. De heer J. Vos, voorzitter van Brabants Landschap, vertegenwoordigt Brabants Landschap in de Raad van Toezicht van LandschappenNL. De inhoudelijke aansturing van LandschappenNL gebeurt door het DRO (directeuren-rentmeestersoverleg) en het Directeurenberaad. Directeur van Brabants Landschap, de heer J. Baan, vertegenwoordigt Bra-

bants Landschap in het DRO. De heer E.J. van Haften, adjunct-directeur, vertegenwoordigt Brabants Landschap in het Directeurenberaad.

Provincie Noord-Brabant

Zowel bij het terreinbeheer als bij het landschapsbeheer wordt intensief samengewerkt met de Provincie Noord-Brabant. Brabants Landschap neemt deel aan vele vormen van beleidsoverleg met de Provincie, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau. De belangrijkste beleidsvelden zijn: natuur (NNB, Natura2000, PAS), landschap (agrarisch natuur- en landschapsbeheer), ruimtelijke ordening, waterbeleid en ontsnippering.

Brabantse Milieufederatie, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Brabants Particulier Grondbezit

Via het maandelijks Natuurbeschermingsoverleg, waarin ook de Provincie Noord-Brabant is vertegenwoordigd, worden zaken afgestemd en wordt samenwerking voorbereid op thema's als ruimtelijk beleid, waterhuishouding, natuur- en landschapsbeleid en milieuvraagstukken. De heer J. Baan is voorzitter van dit overleg. Brabants Landschap werkt bij inspraak op overheidsplannen en bij beleidsbeïnvloeding regelmatig samen met de 'groene' organisaties.

Manifestpartijen 'Brabant buiten: Verbindingen versterken!'

In het kader van de verkiezingen voor de Provinciale Staten op 20 maart 2019 is een verkiezingsmanifest opgesteld. De manifestpartijen, die elkaar ook al eerder vonden in het manifest bij vorige Statenverkiezingen, hebben hierin hun gezamenlijke visie op het Brabantse buitengebied vastgelegd. In het manifest staan de verschillende transities centraal die momenteel plaatsvinden op het gebied van energie, klimaat, landbouw en natuur. Op 10 januari 2019 werd het manifest aangeboden aan de lijsttrekkers van de politieke partijen die deelnamen aan de verkiezingen.

Bij het manifest zijn de volgende organisaties betrokken: Brabantse Milieufederatie, Brabants Particulier Grondbezit, de waterschappen Brabantse Delta, Rivierenland, Dommel en Aa en Maas, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, ZLTO, VNO/NCW Brabant-Zeeland, Gemeente Tilburg (namens de B5) en Brabants Landschap, dat de spil- en voorzittersfunctie vervulde. Het manifest wordt daarnaast ondersteund door de Brabantse gemeenten en Brabant Water.

Waterschappen

Brabants Landschap werkt bij beekherstel en bij de verwerking en inrichting van het NNB (vooral op het gebied van natte natuurplek) veelvuldig samen met de waterschappen. Daarnaast werkt het Coördinatiepunt met de waterschappen samen als het gaat om inhoudelijke advisering bij de realisering van ecologische verbindingzones langs waterlopen.

Rijkswaterstaat

Brabants Landschap overlegt periodiek met Rijkswaterstaat over de lopende projecten waarin wordt samengewerkt, zoals ecoducten, compensatieprogramma's, rivierprojecten en de aanpak van Rijkswaterstaat, zoals de A58, N65, A27 en A67.

Natuurmuseum Brabant en Kempens Landschap

Brabants Landschap werkt nauw samen met het Natuurmuseum Brabant in Tilburg en het Kempens Landschap. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij het uitrollen van de app Vossenstroken, onder andere bij de infopunten van Brabants Landschap. Beschermers van Brabants Landschap hebben gratis toegang tot het Natuurmuseum.

Gemeenten

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer heeft met de meeste Noord-Brabantse gemeenten jaarlijks contact. Deze contacten zijn geïntensiveerd bij de inwerkingtreding van het Groen Blauw Stimuleringskader. Met de gemeenten waarin terreinen van Brabants Landschap liggen, is jaarlijks contact. Steeds meer gemeenten nemen zelf een actieve rol in het realiseren van het Natuurnetwerk Brabant.

ZLTO

De samenwerking met de ZLTO vindt voornamelijk plaats via het Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Dit is het geval bij diverse regelingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, zoals het Groen Blauw Stimuleringskader en het collectief agrarisch natuurbeheer. Daarnaast is er regelmatig bestuurlijk overleg met de ZLTO, onder andere over onderwerpen zoals (agrarisch) natuurbeheer, veehouderij en waterbeleid.

Agrarische natuurverenigingen (ANV's) en collectieven

Agrarische natuurverenigingen spelen een belangrijke rol in de uitvoering van projecten in het agrarisch gebied. Met name het Coördinatiepunt werkt nauw samen met ANV's, zowel bij de uitvoering van het Stimuleringskader als bij verschillende gebiedsgerichte projecten. Sinds de oprichting van de Collectieven als verantwoordelijke partijen voor het collectief agrarisch natuurbeheer, vormen zij een belangrijke gesprekspartner voor het Coördinatiepunt bij de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer.

Erfgoedorganisaties

Er vindt overleg plaats met verschillende organisaties op het gebied van erfgoed en monumentenzorg, met name rond enkele specifieke projecten.

3.4 Beleid en beleidsbeïnvloeding

Natuurnetwerk

De realisatie van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) is een van de belangrijkste speerpunten in het provinciale biodiversiteitsbeleid. Het NNB omvat zowel een rijksdeel als een provinciaal deel. Het rijksdeel omvat alle bestaande natuur en de nog te realiseren natuur, waaraan Europese verplichtingen zijn gekoppeld en is wat betreft financiering de verantwoordelijkheid van het Rijk. Het provinciaal deel omvat de natuurambitie zonder de Europese verplichtingen. Dit deel valt onder de verantwoordelijkheid van de Provincie Noord-Brabant, die samen met betrokken organisaties het gehele Brabantse Natuurnetwerk wil realiseren. Voor deze opgave is het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) opgericht. In dit fonds is € 240 miljoen opgenomen voor het realiseren van de ontbrekende delen van het Natuurnetwerk. Partijen kunnen delen van het Natuurnetwerk Brabant realiseren met inzet van middelen uit dit fonds, aangevuld met een eigen aandeel. Nu de nadruk volledig ligt op de uitvoering, zijn in 2019 nieuwe samenwerkingsafspraken gemaakt tussen de Provincie Noord-Brabant en betrokken partners, waaronder Brabants Landschap. In de samenwerkingsovereenkomst tussen de Provincie en Brabants Landschap is de inzet van beide partijen vastgelegd met betrekking tot de gebieden waar Brabants Landschap trekker is, zoals Pannenhoeve, Pompveld, Regte Heide, Helvoirts Broek, Mortelen-Scheeken, Nuenens Broek en Tongelaar.

Natura2000 en stikstofbeleid

Onder Natura2000 valt de inzet van de Europese Unie op het behoud van de belangrijkste Europese natuurgebieden en soorten. In Noord-Brabant liggen 21 Natura2000-gebieden, waarvan er 10 overlappen met de terreinen van Brabants Landschap. Voor deze gebieden is een beheerplan opgesteld, waarin wordt vastgelegd hoe en wanneer de doelen gehaald moeten worden. Daarnaast wordt beschreven hoe wordt omgegaan met activiteiten in en rondom Natura2000-gebieden, die negatieve effecten hebben op deze doelstellingen. Tot eind mei 2019 was het Programma Aanpak Stikstof (PAS) hierin erg belangrijk. Deze aanpak bestond enerzijds uit maatregelen ter beperking van stikstofneerslag op natuurgebieden en anderzijds uit aanvullende herstelmaatregelen ter versterking van de natuurkwaliteit. Het PAS diende daarmee tevens als kader om economische ontwikkelingen met een stikstofbijdrage te kunnen beoordelen en vergunnen. Op 29 mei oordeelde de Raad van State echter dat het PAS hiervoor niet gebruikt mag worden. Deze uitspraak heeft, door het wegvallen van het beoordelingskader, aanzienlijke gevolgen gehad voor verschillende sectoren. Ook is een brede maatschappelijke en politieke discussie op gang gekomen over mogelijke oplossingsrichtingen. Met name op provinciaal niveau is Brabants Landschap betrokken geweest bij de beleidsontwikkelingen, die hebben plaatsgevonden in dit kader.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Een tweede belangrijke doelstelling van het provinciale natuurbeleid vormt het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Bij de uitvoering daarvan is het Coördinatiepunt vaak betrokken. Hierdoor is Brabants Landschap nauw betrokken bij de beleidsontwikkelingen op dit gebied.

Ruimtelijke ontwikkelingen

Een overkoepelend thema bij de Provincie Noord-Brabant is ruimtelijke ordening. In aanloop naar de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021, heeft de Provincie in 2018 haar Omgevingsvisie vastgesteld. In 2019 volgde de Interim-omgevingsverordening, waarin de Provincie voorwaarden stelt aan ruimtelijke ontwikkelingen. Brabants Landschap is, samen met andere natuurorganisaties, betrokken bij de totstandkoming hiervan. Het nieuwe omgevingsstelsel is erg belangrijk bij thema's zoals natuur, infrastructuur, landbouw, klimaatadaptatie en de energietransitie. Deze thema's zijn ook voor Brabants Landschap van belang.

Door de ontwikkeling van Regionale Energie Strategieën (RES), is de energietransitie zeer actueel geweest in 2019. Bij de RES werken regio's (vier in Brabant) aan een bod om invulling te geven aan de energietransitie. Parallel hieraan wordt

Brabants Landschap betrokken bij een toenemend aantal concrete initiatieven voor wind- en zonneparken.

Van Gogh Nationaal Park

In het gebied tussen de steden Den Bosch, Eindhoven, Tilburg en Breda werken partijen sinds 2016 samen aan de totstandkoming van het Van Gogh Nationaal Park. Het streven is om hiervoor in het voorjaar van 2021, tijdens de Landschaps-triënnale, een officiële erkenning te krijgen als Nationaal Park. Een belangrijke stap in aanloop naar deze erkenning was de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst, die op 10 oktober werd gesloten door meer dan 30 vertegenwoordigers van de overheid, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De betrokken partijen gaan de samenwerking aan vanwege de kansen en meerwaarde die deze ontwikkeling biedt. Denk hierbij aan zaken zoals behoud en versterking van natuur en biodiversiteit, een mooie en gezonde leefomgeving, duurzame landbouw en versterking van het vestigingsklimaat. Brabants Landschap is initiatiefnemer van het park en

is kartrekker van het project Brabants Bodem. Doel van dit project is in het Van Gogh Nationaal Park 300 boeren een transitieproces te laten inzetten richting natuurinclusieve landbouw.

Infrastructuur

In 2019 is veel aandacht uitgegaan naar de plannen voor de verbreding van de A58 en de N65. Beide wegen kruisen belangrijke beekdalen, zoals de Beerze en de Reusel. Brabants Landschap zet hier, samen met andere natuurorganisaties, in op robuuste ontsnippering van de beekdalnatuur.

Nationaal natuurbeleid

Op basis van het huidige kabinetsbeleid zijn enkele maatregelen genomen, waarmee eerdere bezuinigingen enigszins werden verzacht. Dit heeft geleid tot het beschikbaar komen van middelen voor grote natuurprojecten in het Nationale Natuurnetwerk. Sinds 2015 is er meer budget beschikbaar gekomen voor de afronding van natuurgebieden waarvoor Europese doelen zijn vastgelegd (Natura2000/PAS). In reactie op de ontwikkelingen op het gebied van het stikstofbeleid zijn

daarnaast extra middelen aangekondigd voor natuurherstelmaatregelen. De middelen voor het beheer van de bestaande natuurgebieden zijn tot nu toe gewaarborgd.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Een belangrijk Europees dossier is het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Er is daarbij meer nadruk komen te liggen op de 'vermaatschappelijking'. Dat betekent dat directe inkomenssteun is verminderd en dat de financiële steun meer gerechtvaardigd wordt door de meerwaarde op het gebied van voedselzekerheid en -veiligheid, leefomgeving, natuur, landschap, milieu, klimaat en biodiversiteit. Zowel vanuit het agrarisch natuur- en landschapsbeheer als vanuit het thema water zijn er middelen voor cofinanciering van maatregelen. Brabants Landschap volgt de ontwikkelingen van dit dossier daarom nauwlettend.

4 Organisatie

4.1 Bestuur

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur bestaande uit een Algemeen Bestuur en een Hoofdbestuur, en een directie.

Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid, het nemen van besluiten over grondtransacties, het vaststellen van de Meerjarenraming en het financiële beheer.

Het Hoofdbestuur kwam in 2019 vijf keer bijeen. Er werden 48 grondtransacties ter goedkeuring voorgelegd aan het Hoofdbestuur. Overige belangrijke agendapunten waren het Van Gogh Nationaal Park i.o., Brabants Bodem, de Landchapstriënnale 2020, de statutenwijziging in verband met de toevoeging van het doel erfgoed, de Meerjarenraming 2020-2023, de stikstofcrisis en de nieuwe overeenkomst Landschapsbeheer met de Provincie Noord-Brabant.

Het Algemeen Bestuur bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen. De leden beschikken over belangrijke bevoegdheden, waaronder de benoeming van de leden van het Hoofdbestuur, het benoemen van de voorzitter in functie en het vaststellen van het (financiële) jaarverslag, de begroting en het beleid op hoofdlijnen. Tevens hebben zij een adviserende rol en een signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie. In 2019 kwam het Algemeen Bestuur tweemaal bijeen: op 14 juni en op 24 oktober.

Jaarvergadering 14 juni

De jaarvergadering van het Algemeen Bestuur werd gehouden in restaurant Bosch en Duin aan de rand van de Loonse en Drunense Duinen. Voorafgaand aan de vergadering was er een excursie door De Brand onder leiding van M. Fliervoet, districtsbeheerder. Startpunt was de voormalige steenfabriek. Hier werd ook het Heerkenshuis bezocht waar W. Zonneveld, bouwkundig medewerker, informatie gaf over de architectuur en de restauratie van het gebouw.

De vergadering gaf haar goedkeuring aan het jaarverslag 2018, de jaarrekening 2018 en de Meerjarenbegroting 2019-2022.

Volgens rooster waren de volgende personen aan de beurt voor periodiek aftreden:

- * M.E.B.M. van Bouwdijk Bastiaanse (penningmeester) te Haaren
- * J.K.B. van Daalen (vice-voorzitter) te Rosmalen
- * J.H.C. Dielissen te Breda
- * J.G. Kloosterboer te Eindhoven
- * L.W.J. Mertens te Ulvenhout
- * H.K.M. Moller Pillot te Tilburg
- * M.A.H. Moorman (HB-lid) te Heesch
- * J.A.M. Vos (voorzitter) te Ulvenhout
- * P.V.I.M. Wolff te Eindhoven

De heer H. Moller Pillot trad terug op eigen verzoek. Hij is op 15 juni 1968 toegetreden tot het Algemeen Bestuur en is daarmee het langst zittende lid. De voorzitter bedankte hem voor zijn jarenlange deskundige inzet voor Brabants Landschap, niet alleen als bestuurslid, maar ook als lid van de Beheercommissie. De heer Moller Pillot adviseerde als bioloog bij de oprichting van de Beheercommissie en is vanaf de oprichting in 1975 lid van deze commissie. Hij heeft zijn grote kennis ingezet voor de inhoudelijke visie op het beheer van de natuurgebieden van Brabants Landschap. De heer Moller Pillot blijft lid van de Beheercommissie.

Vervolgens sprak P. Wolff, oud-leerling van de heer Moller Pillot en lid van de Beheercommissie zijn grote waardering uit voor hem. De heer Moller Pillot bracht veel kennis in voor de beheervisies, niet alleen als bioloog, maar ook als ecooloog. Tot slot bedankte directeur J. Baan hem voor zijn grote bijdragen als bestuurslid en lid van de Beheercommissie. De heer Moller Pillot bedankte voor de mooie woorden en het vertrouwen dat in hem is gesteld. Als dank voor zijn inzet overhandigde de voorzitter hem een boekje.

De overige afgetreden bestuursleden werden onder applaus herbenoemd.

Als kandidaat-lid werd voorgedragen de heer mr. A.J. Kromhout. Hij is rechter bij het Gerechtshof in 's-Hertogenbosch, voorzitter van het Veterinair Tuchtcollege en voorzitter van de Raad van Toezicht van de Rechtswinkel in Eindhoven. Tevens is hij zeer betrokken bij de natuur en natuurbescherming, waaraan hij graag zijn bijdrage wil leveren. Hij werd onder applaus benoemd tot lid van het Algemeen Bestuur.

50 jaar lid van het Algemeen Bestuur

De heer F.J.M. Houben, erevoorzitter van de stichting, trad in 1969 toe tot het Algemeen Bestuur. Op 18 november 1969 werd hij benoemd tot lid van het Hoofdbestuur en vervolgens tot secretaris en lid van het Dagelijks Bestuur.

De voorzitter bedankte de heer Houben voor zijn grote bestuurlijke inzet voor Brabants Landschap in het bijzonder en de natuurbescherming in het algemeen. Als erevoorzitter is zijn morele steun van zeer grote waarde voor de stichting. Onder applaus van de vergadering overhandigde de voorzitter de heer Houben een boeket.

Statutenwijziging in verband met het doel erfgoed

Omdat Brabants Landschap in de loop der jaren steeds meer historisch erfgoed heeft verworven, was het noodzakelijk het doel 'cultuurhistorisch erfgoed' toe te voegen aan de kerntaken van de stichting. De statutenwijziging was ook nodig om in aanmerking te komen voor de POM-status. Met deze status wordt de stichting erkend als professionele organisatie op het gebied van historisch erfgoed en is subsidiëring van restauratieprojecten toegankelijker. De vergadering ging akkoord met het voorstel tot statutenwijziging.

Najaarsbijeenkomst op 24 oktober

In de bestuursvergadering van 24 oktober werd aandacht besteed aan het feit dat directeur J. Baan op 1 oktober 2019 40 jaar in dienst was bij Brabants Landschap, waarvan 25 jaar als directeur. J. Baan deelde mee dat hij in het voorjaar van 2021 zijn functie als directeur wil neerleggen. Het 40-jarig jubileum werd intern gevierd met de medewerkers en hun partners. Voor zijn afscheid als directeur zullen te zijner tijd ook externe relaties worden uitgenodigd.

De voorzitter informeerde de vergadering over de procedure, die gevolgd wordt in verband met het aanstellen van een opvolger van de heer J. Baan. Het benoemen van een directeur is volgens de statuten een taak van het Hoofdbestuur.

Dit moment gaf tevens aanleiding tot een oriëntatie op de huidige bestuursstructuur van Brabants Landschap. Voorgesteld werd een commissie in te stellen, bestaande uit leden van het Hoofdbestuur en het Algemeen Bestuur, die de opdracht krijgt in het voorjaar van 2021 een voorstel te doen over de inrichting van de bestuursstructuur.

De voorzitter stelde voor de volgende personen te benoemen voor deze commissie:

- * vanuit het Hoofdbestuur M. van Bouwdijk Bastiaanse (penningmeester), J. van Daalen (vice-voorzitter) en J. Vos (voorzitter);
- * vanuit het Algemeen Bestuur P. Wolff en I. Woestenberg.

De vergadering ging akkoord met het voorstel.

Tevens wordt in het voorjaar van 2021 een profielschets gemaakt voor de opvolger van J. Baan, waarna de werving wordt gestart. E.J. van Haaften (adjunct-directeur) fungeert als secretaris voor beide trajecten.

Voor de themabijeenkomst werd het thema 'Toekomstbestendig landschap' gekozen omdat Brabants Landschap in meerdere opzichten betrokken is bij dit onderwerp. J. Baan leidde het thema in. Vervolgens werden lezingen gegeven door:

- * Y. Kortmann, voorzitter van Van Gogh Nationaal Park i.o. en van de Stuurgroep Brabants Bodem, 'Een nieuw Nationaal Park in Noord-Brabant'.
- * C.J. de Vet, dijkgraaf Waterschap Brabantse Delta, 'Een toekomstbestendig Watersysteem'.

De themabijeenkomst werd afgerond met een discussie.

Beheercommissie

In 2019 werd de Beheercommissie gevormd door S. Middelkamp (voorzitter), K. Albers, C. Bastmeijer, E. Brouwer, J. Dirkx, P. van Hoven, H. Moller Pillot, A. Rombouts, J. Rijntjes, J. Vogels, P. Wolff, J. Baan, E.J. van Haaften en A. Simons. Informatie over de behandelde onderwerpen is te vinden in § 1.3 Beheerplanning.

4.2 Personeel

Per 31 december 2019 waren er bij Brabants Landschap 64 medewerkers werkzaam met een vast dienstverband, waaronder 25 parttimers. Van deze medewerkers maakten er 6 gebruik van de seniorenregeling, wat inhoudt dat ze 1 dag per week minder werken met inlevering van 10% salaris, maar met behoud van 100% pensioenopbouw.

Mutaties in het personeelsbestand

In vaste dienst werden aangenomen:

- * M. Jellema-Pardoen, coördinatrice vrijwilligers, per 1 januari 2019.
- * J.G. van Oosterhout, terreinmedewerker West-Brabant, per 1 september 2019.
- * W.W. van Tienen, terreinmedewerker Oost-Brabant, per 1 oktober 2019.

Een tijdelijk dienstverband werd aangegaan met:

- * B.P.L. van der Aa, terreinmedewerker Oost-Brabant, regio Mortelen, per 1 september 2019.
- * M.P.C.M. Feijen, terreinmedewerker Oost-Brabant, regio Haanwijk, per 1 oktober 2019.
- * E.H. Koekkoek, projectmedewerkster, per 1 januari 2019 ter vervanging van S.J.A.M. de Kort.
- * D.H.J. Renders, medewerkster communicatie per 1 april 2019, ter vervanging van S.C.A. van Loon, die per 1 maart 2019 een nieuwe baan elders aanvaardde.
- * C.J.A. Rövekamp, projectcoördinator Life op de Regte Heide e.o., per 1 september 2019.
- * G.L.M. Traa, beheerder in de regio Mortelen/Dommeldal nam op 27 september 2019 afscheid als beheerder. Hij droeg deze taken over aan S. de Kort. G. Traa blijft part-time werkzaam tot 1 augustus 2020 in verband met de aankoop

van grond in de regio Mortelen/Dommeldal. Ter gelegenheid van zijn afscheid als beheerder werd op 27 september 2019 een receptie georganiseerd in de Schutskuil in Oirschot, waarvoor externe relaties en collega's waren uitgenodigd.

Jubilea

J. Baan was op 1 oktober 2019 40 jaar in dienst van Brabants Landschap, waarvan 25 jaar als directeur. Dit jubileum werd met de medewerkers van Brabants Landschap gevierd in het Land van Heusden en Altena. Ook partners en oud-personeel waren hiervoor uitgenodigd.

's Middags werd vanuit Sleeuwijk een boottocht gehouden over de Merwede naar de Struikwaard. Hier werd een excursie georganiseerd onder leiding van H. Schep, districtsbeheerder, B. Pörtzgen, beheerder en H. Vink, terreinmedewerker. Het feest werd gehouden op Fort Altena.

Personeelsbeleid

Brabants Landschap heeft een personeelsvertegenwoordiging, die enkele keren per jaar bijeenkomt onder voorzitterschap van de directeur. Vanuit het Hoofdbestuur is een personeelscommissie samengesteld, die het personeelsbeleid volgt en stuurt. Er is een interne en externe klachtenregeling opgesteld. Daarnaast bestaat er een regeling met betrekking tot opleidingsfaciliteiten. Brabants Landschap organiseert bijscholingscursussen op het gebied van arbo, veiligheid en VCA-certificering. Tenminste eenmaal per twee jaar worden er functioneringsgesprekken gevoerd. Voor het bezoldigingsbeleid van Brabants Landschap verwijzen we naar pagina 67 van het financieel jaarverslag 'Bezoldiging directie'.

Haaren, juni 2020 | J. Baan, directeur

4.3 Leden Algemeen Bestuur 2019

Erevoorzitter: F.J.M. Houben

M. Abrahams te Best
K. Albers te Maarheeze
Th.A.M. Beckers te Tilburg
A.C.J. Besselink te Etten-Leur
M.E.B.M. van Bouwdijk Bastiaanse* te Haaren (penningmeester)
C.A.M. Collart te Leende
C.J.F.M. Corsten-Hulsmans te Breda
J.K.B. van Daalen* te Rosmalen (vicevoorzitter)
J.H.C. Dielissen te Breda
W.N. van den Dries te Helvoirt
E. van Dijk te Ulvenhout (erelid)
F.J.M. Ellenbroek te Tilburg
M.A.T. van der Els te Grave
A.J.A.G. Extra te Oisterwijk
R. Gaymans te Made
E.H.J.M. de Groot te Uden
A. van Halem te Eindhoven
J.G. Kloosterboer te Eindhoven
A.J. Kromhout te Schijndel
R.H. Loudon te Heeze
B.H.P.J.M. de Louwren te Breda
L.W.J. Mertens te Ulvenhout
S. Middelkamp* te Berlicum
C.M.M. Molle te Valkenswaard
M.A.H. Moorman* te Heesch
R.J. van de Mortel te Vught
J.J. Mulleman te Bergen op Zoom
A.L.M. Nelissen te 's-Hertogenbosch
G.J. van Nuland te Dongen
F.A. Petter* te Bergen op Zoom (secretaris)
W. Philips te Eindhoven
P.H.M. van Poppel te Vught
A.J.M. Rombouts te Rijsbergen
J. Schipper te Breda
A.J.A.M. Segers te Vught
J. van der Straaten te Berkel-Enschot
P.J.J.M. Swinkels te Ulvenhout
E.A. Thorissen te Eindhoven
J.A.P.G. Verhulst te Etten-Leur
J.M. Verschuuren te Oisterwijk
J.A.M. Vos* te Ulvenhout (voorzitter)
I.M.A. Woestenberg te 's-Hertogenbosch
P.V.I.M. Wolff te Eindhoven
A.R. Wolters te Tilburg

**lid Hoofdbestuur*

4.4 Relevante nevenfuncties leden Algemeen Bestuur 2019

M. Abrahams	lid Project Advies Commissie Het Groene Woud, secretaris IVN Best
K. Albers	lid Beheercommissie Brabants Landschap, lid KNNV Eindhoven
A.C.J. Besselink	voorzitter bestuur World Class Maintenance, voorzitter Raad van Commissarissen REWIN
M.E.B.M. van Bouwdijk Bastiaanse	penningmeester Brabants Landschap, bestuurslid Landschapsfonds Het Groene Woud, penningmeester Stichting Ons Landschap
C.A.M. Collart	directeur Pallieter Reneff BV, lid Raad van Advies Global Clean Capital Fund II, lid Raad van Commissarissen R&A Sustainability Committee
J.K.B. van Daalen	vice-voorzitter Brabants Landschap, voorzitter Grondkamer Oost, raadsheer-plaatservanger Gerechtshof's-Hertogenbosch, lid Raad van Advies Stichting Kasteel Heeswijk
J.H.C. Dielissen	programmaleider ARK Natuurontwikkeling, lid Raad van Toezicht Vlinderstichting
W.N. van den Dries	voorzitter (tot 17-12-2019)/lid Redactiecommissie Brabants Landschap
E. van Dijk	voorzitter Stichting Ons Brabants Landschap, lid Raad van Toezicht BMF
F.J.M. Ellenbroek	museaal educatief adviseur, vicevoorzitter Raad van Toezicht Stedelijk Museum Breda, lid Raad van Advies IVN, lid Algemeen Bestuur BMF
M.A.T. van der Els	interim- en projectmanager, eigenaar Bureau Verde
E.H.J.M. de Groot	lid Raad van Advies IVN Noord-Brabant, lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur Waterschap Aa en Maas, campagneleider en lid regiobestuur Water Natuurlijk Brabant, pr-functionaris Vrijwillig Landschapsbeheer Uden, natuurgids-watergids-landschapsgids IVN Uden, lid Klimaatpanel Uden
A.J. Kromhout	senior raadsheer Gerechtshof's-Hertogenbosch, voorzitter Veterinair tuchtcollege
S. Middelkamp	lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, voorzitter landelijke adviescommissie Groen-Blauwe diensten, voorzitter Beheercommissie Brabants Landschap, bestuurslid Stichting Wandelnet
M.A.H. Moorman	lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, burgemeester gemeente Bernheze, voorzitter Vereniging Brabantse Gemeenten, voorzitter Raad van Commissarissen Monumentenwacht Noord-Brabant, bestuurslid Taskforce Brabant-Zeeland Ondermijnende criminaliteit, bestuurslid Stichting RIONED
R.J. van de Mortel	burgemeester gemeente Vught, voorzitter Provinciale Commissie Boomfeestdag Brabant, voorzitter Stichting Landgoed Baest, ministerieel toezichthouder stichting Jachtexamens
J.J.M. Mulleman	Voorzitter Stichting Natuurbegraafplaats Bos van de Heilige Geest
A.L.M. Nelissen	bestuurslid Stichting Natuurpodium Brabantse Wal
G.J. van Nuland	bestuurslid Stichting Ons Brabants Landschap, voorzitter Raad van Commissarissen Brainport Development BV
F.A. Petter	Algemeen directeur Brabant Water, lid Raad van Commissarissen Rabobank 's-Hertogenbosch e.o. secretaris Brabants Landschap, burgemeester gemeente Bergen op Zoom, voorzitter Stichting Flora- en Faunawet examens, bestuurslid Monumentenhuis, bestuurslid Wetenschappelijk Instituut CDA
P.H.M. van Poppel	voorzitter Visstand beheercommissie Waterschap Aa en Maas
A.J.M. Rombouts	lid Beheercommissie Brabants Landschap, bioloog (gepensioneerd)
J.W. Schipper	lid Klankbordgroep Regionale Energietransitie West-Brabant, lid Raad van Toezicht Vereniging/ Stichting Markdal Vitaal
J. van der Straaten	voorzitter stichting Saxifraga
P.J.J.M. Swinkels	Board of Directors, executive director Royal Swinkels Family Brewers, bestuurslid Federatie Nederlandse Levensmiddelenindustrie, bestuurslid Nederlandse Brouwers
E.A. Thorissen	lid Redactiecommissie Brabants Landschap, conservator Brabant Collectie
J.A.P.G. Verhulst	biologisch boer, voorzitter Netwerk Goed Boeren, lid Stuurgroep Agroforestry Zuid Nederland, vice-voorzitter Stichting Vitale Circulaire Economie, lid Stuurgroep Brabants Bodem, adviseur bestuur Zeebra
J.M. Verschuuren	hoogleraar internationaal en Europees milieurecht Tilburg University, Tilburg Law School en Tilburg Sustainability Center, bestuurslid Vereniging voor Milieurecht, lid Commissie voor de Milieu-effect rapportage
J.A.M. Vos	voorzitter Brabants Landschap, bestuurslid Molenstichting Noord-Brabant, lid Raad van Toezicht LandschappenNL, waarnemend burgemeester gemeente Eersel, lid steunstichting LandStad de Baronie
I.A.M. Woestenberg	lid/voorzitter (m.i.v. 17 december 2019) Redactiecommissie Brabants Landschap
P.V.I.M. Wolff	lid Beheercommissie Brabants Landschap, lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur BMF, voorzitter projectgroep Dommeldal uit de Verf
A.R. Wolters	Bestuurslid Land & Sea Group, bestuursexecutive Stichting Nature for Health

4.5 Personeelsbezetting 2019

Kantoor Haaren

J. Baan, directeur-rentmeester
M.A. Caspers, medewerker redactie*
E.H.W. van Gompel, directiesecretaresse*
E.A. van Haaften, adjunct-directeur
E. Hassas, medewerkster financiën/administratie*
C.J.F. Hermus, bouwkundig vastgoedbeheerder
P.J.J. Ijpelaar-van Mierlo, medewerkster receptie en administratie*
H.J. van Ingen, rentmeester*
M. Jellema-Pardoën, coördinatrice vrijwilligers*
A.B.J. Kelderman, voorlichter*
V. Maas, medewerkster beheerplannen en monitoring
A.M.D. Mallien-Jansma, medewerkster receptie en administratie*
R.M.A. van Mook, medewerker beheer- en vastgoedadministratie
A.A.J.C. Mulders-Boers, medewerkster administratie*
J.C.Y.M. van Nes-Jansen, medewerkster receptie*
W.H.A. Peters, medewerker vastgoedbeheer
J.M.G.H. van der Sande-van de Ven, directiesecretaresse*
A.W. Simons, coördinator beheer en projecten
M.H.P. Snelting-van Dijk, medewerkster voorlichting*
J.J.M. van Zeeland, hoofd financiën
W.L. Zonneveld, bouwkundige

* part-time (32 uur per week of minder)

Buitendienst

District West

J.J.H. van Doormaal, terreinmedewerker*
K.A. Elshout, terreinmedewerker
R.A. Hogeling, terreinmedewerker
W.M.J.M. de Jong, beheerder
D.J. de Jonge, beheerder
F.W.J.M. Kolsters, terreinmedewerker
K. Koopmans, tuinbaas Mattemburgh
H.C. Mos, terreinmedewerker
J.G. van Oosterhout, terreinmedewerker
B. Pörtzgen, beheerder
W.L.M. Romijnders, terreinmedewerker
J. Schenkeveld, terreinmedewerker
J. Schep, districtsbeheerder*
J.H. Vink, terreinmedewerker

District Oost

M.G.M. de Bijl, beheerder
H.J.M. Burgers, terreinmedewerker
M.F. Fliervoet, districtsbeheerder
A.M. van Houts, terreinmedewerker
N.L. Jeurissen, terreinmedewerker
M.M.J.W. Kapteijns, terreinmedewerker/filmer
S.J.A.M. de Kort, beheerder
T.C. de Mol, beheerder*

M.J.B. Philipsen, terreinmedewerker
T.J.M. Quekel, beheerder
W.F.J.R. van Schipstal, terreinmedewerker
W.J.P. Schrauwen, terreinmedewerker*
W.W. van Tienen, terreinmedewerker
G.L.M. Traa, medewerker grondaankoop*
B.R.H. Vervest, terreinmedewerker

Landschapsbeheer

G.C.F. Braat, coördinator West-Brabant
H.J. den Hollander, medewerkster soorten-
bescherming* (knt)
A.T.M. Huijden, secretaresse* (knt)
C. Larosch, medewerker regelingen (knt)
M. Renes, veldmedewerker soortenbescherming
F.J.M. ter Schure, coördinator Oost-Brabant*
J. Sloothaak, medewerker soortenbescherming (knt)
A.P.T. Stoop, veldmedewerker West-Brabant
C.J.L.M. Voets, veldmedewerker Oost-Brabant*

Tijdelijke medewerkers

B.P.L. van der Aa, terreinmedewerker Oost-Brabant*
M.P.C.M. Feijen, terreinmedewerker Oost-Brabant
E.H. Koekkoek, projectmedewerkster*
D.H.J. Renders, medewerkster communicatie*
C.J.A. Rövekamp, projectcoördinator Life op de Regte
Heide e.o., per 1 september 2019*

* part-time (32 uur per week of minder)

5 Bijlagen

5.1 Specificatie natuurterreinen

Stand per 31-12-2019 per beheerregio	in hectaren
BRAND: Brand, Brokkenbroek, Leemputten	706
BRESTBOSCH: Brestbosch, Vilt, Zevenhutten	421
DOMMELDAL: Dommelbeemden, Dommeldal, Gasthuiskamp, Geregt, Mortelven, Nuenens Broek, Ruweeuwswels, Croy	696
GROOTE BEERZE: Baest, Groote Beerze, Kleine Beerze, Landschotse Heide, Neterselse Heide	1.225
GROOTE SLINK: Groote Slink, Sijp, Krim	773
HEESWIJK	113
HERBERTUSBOSSEN: Astense Aa, Braakhuizensche Heide, Kreylse Bos, Herbertusbossen, Hugterheide	1.238
KARREGAT: Berk, Karregat, Nulandse Heide, Heinis	69
KEENT: Keent, Mariëndal, Reekse Bergen	374
MATTEMBURGH: Hoogerwaard, Lindonk, Mattemburgh, Markiezaat	2.468
MORTELEN: Mortelen, Oirschotse Dijk, Scheeken	1.794
NEMERLAER: Kerkeindse Heide, Nemerlaer, Oude Hondenberg, Uilenbroek	789
PANNENHOEF: Blauwe Kamer, Ettense Gemeentebossen, Krabbebossen, Pannenhoeft, Vloeiweide	1.085
POMPVELD: Fort Altena, Fort Bakkerskil, Fort Giessen, Groesplaat, Pompveld, Pax, Struikwaard, Uppelse Molen, Witdammen	680
REGTE HEIDE: Nieuwkerk, Ooijevaarsnest, Riels Laag, Gemeentebossen Goirle	920
ROODE WEEL: Oudland, Pottersbos, Roode Weel	200
ROOVERTSE HEIDE: Abcoven, Annanina's Rust, Beleven, Dal van de Reusel, Gorp de Ley, Roovertse Heide, Zwartven	1.289
TONGELAAR: Kraaijenbergse Plas, Maasuijterwaarden, Tongelaar, Vogelshoek	689
VALKENHORST: Groote Heide, Gijzenrooi, Heezerven, Moerputten, Valkenhorst	1.468
VUGTSE LANDGOEDEREN: Eikenhorst, Helvoirts Broek, Jagershagen, Sparrendaal, Venrode, Wargashuyse, Haanwijk, Pettelaer, Sterrenbosch, Zegenwerp	810
ZOOMLAND: Boslust, Buitenlust, Groot Molenbeek, Zoomland, Zuren Hoek	796
Totaal	18.603

Van de totale oppervlakte is >>

in erfpacht: 2.120 hectare
in beheer: 258 hectare

5.2 Overzicht projecten

Opgestart - planvorming

- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- Haanwijk
- Haanwijk
- Haanwijk
- Markiezaat
- Markiezaat
- Mortelen

Uitvoering

- Haanwijk
- Haanwijk
- Scheeken
- Brand
- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- Mortelen
- Mortelen/Dommeldal
- Mortelen/Scheeken
- Mortelen/Scheeken
- Oirschotse Dijk
- Regte Heide
- Fort Altena
- Regte Heide
- Valkenhorst
- Brand/Leemkuilen

Afgerond

- Fort Altena
- Pannenhoef
- Sparrendaal
- Leemkuilen
- Pomppveld
- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- diverse objecten
- Mortelen/Scheeken
- Nuenens Broek & Mortelen
- Zwartven
- Hilver
- Rovertse Heide
- Pannenhoef
- Heeswijk
- Pomppveld
- Rovertse Heide

kleine inrichtingsprojecten nieuwe aankopen (GOB)
maatregelen in het kader van Natura2000 – PAS
natte natuurparels
onderhoud historische tuinen
restauratie historische tuin
restauratie fase 2
restauratie Oud Herlaer
aanleg broedeilanden
inrichting Molenplaat
uitbreiding leefgebied Edelhert

Museaal landschap
onderhoud tuin
uitkijktoren edelhert
aanleg poelen en zoommantelvegetaties, maaien rietland en nat schraalland
kleine inrichtingsprojecten
maaieren nat schraalland
maatregelen in het kader van Natura2000 – PAS
onderhoud historische tuinen
aanleg (spoor)ecoduct
Kloppend Hart van het Groene Woud
ontwikkeling nat schraalland – aanleg boomkikkerbiotoop
uitvoering diverse inrichtingsprojecten Bidbook Groene Woud
Groene Corridor
heideherstel - herstel nutriëntenbalans
restauratie Remise B
herstel heischraal grasland (LIFE+)
herstel Greveschutven e.o.
impuls leefgebied boomkikker

restauratie en herbestemming Remise B
nieuwe werkschuur
restauratie koetshuis/landhuis
inrichting voormalig fabrieksterrein
inrichting Natte Natuurparel
kleine inrichtingsprojecten
aanleg poelen
bestrijding Amerikaanse vogelkers
maaieren nat schraalland
uitvoering diverse inrichtingsprojecten Bidbook Groene Woud
extra maaieren ten behoeve van verschralling
venherstel
beplanting/restbestek de Gooren
landschapsecologische systeemanalyse
inrichting en herstel Zwarte Schuur
laanherstel
Interreg Grasgoed
aanleg begrazingscorridor

5.3 Verantwoordingsverklaring Stichting het Noordbrabants Landschap, CBF

Het Algemeen Bestuur van de stichting Het Noordbrabants Landschap (hierna te noemen Brabants Landschap) onderschrijft de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en de daaraan verbonden algemeen geldende principes. In deze verantwoordingsverklaring wordt aangegeven hoe de drie algemeen geldende principes binnen Brabants Landschap zijn geïmplementeerd. Tot slot wordt uitgelegd hoe gezorgd wordt voor de juiste samenstelling en (het evalueren van) het functioneren van het Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie.

1. De wijze waarop de functie 'toezicht houden' wordt gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering';
2. De wijze waarop aan een optimale besteding van middelen wordt gewerkt zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling;
3. De wijze waarop Brabants Landschap streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, informatie verschaft en wensen, vragen en klachten verwerkt.
4. De wijze van samenstellen en (evalueren van het) functioneren van het Algemeen en Hoofdbestuur en directie.

Ad.1. → *Onderscheid toezicht, besturen en uitvoeren*

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur en directie. Het bestuur bestaat uit een Hoofdbestuur en een Algemeen bestuur. Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid en het nemen van besluiten voor aankopen, het vaststellen van de Meerjarenraming, het financiële beheer en beleidsnotities. De bestuurlijke en uitvoerende taken met betrekking tot de dagelijkse zaken zijn via mandatering opgedragen aan de directie. In het door het bestuur vastgestelde directiestatuut zijn de verantwoordelijkheden en afstemming tussen bestuur en directie nader omschreven en vastgelegd. De directie hanteert bij de uitvoering van haar taken de kaders zoals die zijn vastgelegd in de door het Hoofdbestuur vastgestelde beleidsvisies (onder andere visies voorlichting, recreatie, gebouwen en graslandbeheer). Tevens wordt door de directie gebruik gemaakt van een drietal commissies; de Personeelsvertegenwoordiging (overleg tussen de directie en een personeelsvertegenwoordiging), de Beheercommissie

(een door het bestuur ingestelde onafhankelijke commissie onder voorzitterschap van een lid van het Hoofdbestuur die het bestuur en de directie adviseert bij natuurwetenschappelijke vragen en beheervisies/beheerplannen beoordeelt en vaststelt) en de Redactiecommissie (stuurt en begeleidt de inhoud van het Mededelingenblad).

Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Het Algemeen bestuur heeft een klankbord- en signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie en stelt de hoofdlijnen van het beleid vast. Het Algemeen bestuur benoemt uit haar midden de leden voor het Hoofdbestuur voor een zittingsperiode van vier jaar (maximaal twee keer herbenoembaar). Het Algemeen bestuur komt twee keer per jaar bijeen. In het voorjaar worden het jaarverslag en de jaarrekening vastgesteld. In het najaar vindt een thematische vergadering plaats, waarin beleidsthema's worden besproken en richtinggevende kaders worden vastgesteld.

Ad.2. → *Effectiviteit en efficiency van bestedingen*

De door het bestuur vastgestelde beleidsnotities op het gebied van beleid en beheer (zoals directiestatuut, de door de Beheercommissie opgestelde visies van o.a. graslandbeheer, heidebeheer, soortenbeheer en communicatie) vormen de richtinggevende kaders voor het doelmatig, effectief werken en een verantwoorde, optimale besteding van de beschikbare middelen. Binnen deze kaders wordt gewerkt aan de realisering van de statutair vastgelegde doelstellingen. Op basis van de jaarlijks door het bestuur vastgestelde meerjarenraming

(incl. toelichting) worden de jaarlijkse werkplannen en projectplannen opgesteld. Ook de beleidsvisies en beheervisies en beheerplannen voor de terreinen vormen hiervoor een belangrijke basis. De bestedingen van de middelen worden getoetst aan deze vastgelegde visies en plannen. Hierbij spelen kostenefficiëntie, standaardkostprijzen, goede projectvoorbereiding en aanbestedingsbeleid een belangrijke rol. Een uitgebreide projectenadministratie (voorbereiding, offertes, aanbesteding, uitvoering en rapportages) vormt daarbij een essentiële rol, ook in lerend opzicht.

Evaluatie van de uitvoering van activiteiten vindt plaats via de actualisering van beheerplannen, beheervisies, de input van de Beheercommissie (vier keer per jaar) en Redactiecommissie (eenmaal per jaar), de evaluatie van de uitvoering van projecten (projectadministratie) en interne overlegkaders als stafoverleg (maandelijks), beheerdersoverleg (tweemaal per jaar met alle beheerders), districtsbeheerdersoverleg (maandelijks) en overleg landschapsbeheer (maandelijks). Evaluatie omvat ook de ecologische monitoring. Hierbij spelen een nulmeting (opgenomen in de beheerplannen), omissies (vermeld in de beheerplannen) en projectmonitoring (effectmonitoring) een belangrijke rol. In het kader van de omvorming van het Programma Beheer wordt voor de verschillende beheertypen een monitoringsprotocol ontwikkeld. Brabants Landschap tracht bij deze monitoring zoveel mogelijk natuurverenigingen in te schakelen. Deze ecologische monitoring vormt een belangrijke input bij de herziening van beheerplannen en aanpassingen van beleidsnotities.

Ad.3. → *Omgang met belanghebbenden*

Door de brede maatschappelijke verankering en de aanwezigheid van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer binnen Brabants Landschap is er een grote diversiteit aan belanghebbenden. De stichting streeft naar een open dialoog. Het brede veld belanghebbenden is te verdelen in contribuanten, schenkers, vrijwilligers (weidevogelgroepen, uilengroepen, landschapsbeheergroepen, IVN-afdelingen, vrijwilligers bij het beheer), overheden, maatschappelijke organisaties, onderzoeksinstituten, bedrijven, opleidingsinstituten, agrariërs en particulieren. Iedere doelgroep vraagt een specifieke benadering. Per doelgroep worden inhoud, kwaliteit en communicatiewijze bepaald en regelmatig tegen het licht gehouden. De door het bestuur vastgestelde beleidsnotitie voorlichting en communicatie vormt hierbij een belangrijke basis. Input van ideeën, opmerkingen, vragen en klachten vindt onder meer plaats via de website (reacties en vragen), het natuurmagazine, de nieuwsbrief van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer, de cursussen voor de vrijwilligers landschapsbeheer en soortenbeheer, de Overleggroep Landschapsbeheer (twee keer per jaar, platform maatschappelijke partijen voor het werk van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer). Met betrekking tot de behandeling van externe klachten heeft het bestuur een klachtenprotocol vastgesteld. Binnenkomende klachten worden conform dit protocol geregistreerd en behandeld. Omdat Brabants Landschap in de volle breedte van het natuur- en landschapsbeheer wil werken, dus zowel binnen de natuurgebieden als in de agrarische gebieden, kiest de stichting voor een open dialoog met alle maatschappelijke partijen die in het buitengebied actief zijn. De brede samenstelling van het Algemeen Bestuur is in dit licht een logische keuze. Om als stichting deze rol als initiator en bruggenbouwer te kunnen blijven spelen is een open dialoog van essentieel belang.

Ad.4. → *Samenstelling en evaluatie functioneren Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie*

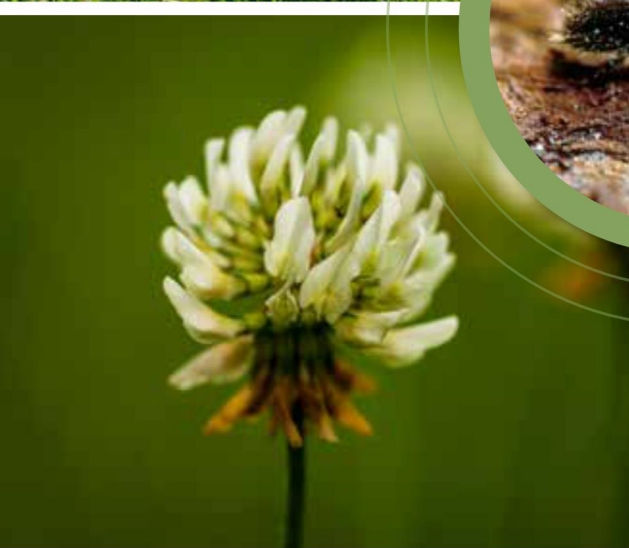
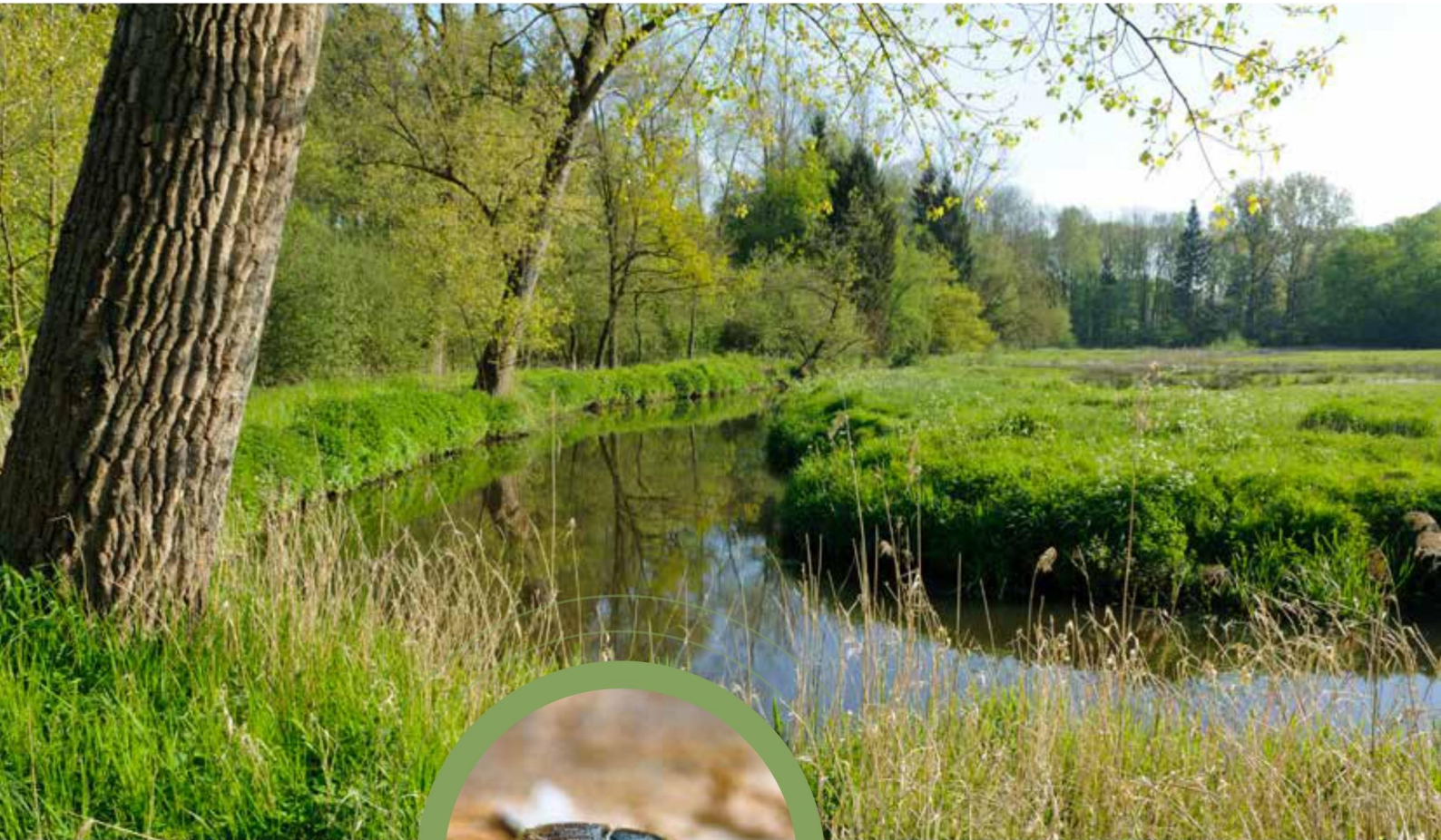
Samenstelling

Het Algemeen bestuur bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen (bestuur, cultuur, wetenschap, bedrijfsleven, natuur- en milieuverenigingen). Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Voor de samenstelling van het Algemeen Bestuur heeft het Hoofdbestuur criteria opgesteld o.a. bestuurlijke ervaring, beschikken over een goed netwerk, het vertegenwoordigen van een maatschappelijke geleding en affiniteit met natuurbescherming. Verder wordt gelet op geografische spreiding over de provincie Noord-Brabant, politieke richting en verdeling man/vrouw. Kandidaten voor het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur worden gescreend op basis van de genoemde criteria. Deze criteria gelden ook voor de leden van het Hoofdbestuur met extra criteria voor de in functie te benoemen Hoofdbestuurleden, te weten voorzitter, vicevoorzitter, secretaris en penningmeester. De leden van de directie worden benoemd door het Hoofdbestuur. De criteria voor benoeming worden opgesteld door Hoofdbestuur en directeur en worden tevens besproken in de Personeelscommissie waarin voorzitter en secretaris zitting hebben.

Functioneren en evaluatie

Het functioneren van het Algemeen Bestuur wordt jaarlijks door het Hoofdbestuur geëvalueerd. De te behandelen onderwerpen in de vergaderingen van het Algemeen Bestuur worden, door de brede maatschappelijke vertegenwoordiging, van vele kanten belicht. Indien nodig wordt de agenda van de vergaderingen aangepast t.b.v. door leden van het Algemeen Bestuur ingediende onderwerpen. De feedback van de leden van het Algemeen Bestuur wordt geëvalueerd in de vergadering van het Hoofdbestuur. Het Hoofdbestuur evalueert eenmaal per jaar het eigen functioneren. Het functioneren van de directie wordt jaarlijks geëvalueerd door de Personeelscommissie.

Vastgesteld door het Algemeen Bestuur
d.d. 13 juni 2014

5.4. Toekomstparagraaf

Op het moment van samenstellen van dit jaarverslag wordt de wereld geteisterd door de coronacrisis. De provincie Noord-Brabant is in Nederland de meest getroffen regio. Ook als Brabants Landschap nemen we onze verantwoordelijkheid door de van overheidswege afgekondigde maatregelen toe te passen in onze eigen organisatie en door groepsexcursies uit te stellen of af te gelasten. Als natuurterreinen te druk worden bezocht, sluiten we parkeerplaatsen af en we proberen het publiek te spreiden. De directe gevolgen van de coronacrisis voor Brabants Landschap zijn beperkt. De zes horecabedrijven die zijn gevestigd in gebouwen van Brabants Landschap krijgen een nader overeen te komen huurreductie over de periode van de bedrijfssluiting. De gevolgen voor de beleggingsportefeuille zijn beperkt en worden toegelicht op pagina 46.

Naar verwachting zal in 2021 het Van Gogh Nationaal Park officieel erkend worden. Er wordt naar gestreefd dit te laten plaatsvinden tijdens de Landschapstriënnale in het voorjaar van 2021. Brabants Landschap heeft een stevige rol bij dit nationale evenement en is betrokken bij vier van de tien 'living labs', waaronder 'Vitale Bodem' en 'High Tech High Green'. De opening en sluiting van de Triënnale zal plaatsvinden op Landgoed Haanwijk met het Herlaer-project als thema. High Tech High Green speelt zich af bij ons project De Groene Corridor in Eindhoven.

Bij Vitale Bodem zal het project Brabants Bodem een belangrijke rol spelen. Aan dit door Brabants Landschap geïnitieerde project werd door het Ministerie van LNV en de Provincie

Noord-Brabant in 2019 een bijdrage toegekend van € 4,6 miljoen. Doel van dit project is in het Van Gogh Nationaal Park 300 boeren een transitieproces te laten inzetten richting natuurinclusieve landbouw. Dit is een belangrijke ontwikkeling in het kader van de stikstofcrisis, ontstaan door de ontoereikende verklaring van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) door de Raad van State in 2019. Ondanks de stagnatie van het PAS zal Brabants Landschap in de komende drie jaar voor een bedrag van € 7 miljoen stikstof mitigerende maatregelen uitvoeren.

Naast deze projecten zullen er de komende jaren nog enkele grote natuurprojecten worden uitgevoerd, te weten: het life-project Regte en Rovertse Heide, het Greveschutven en het Markiezaat. Ook zullen er omvangrijke erfgoedprojecten worden uitgevoerd, zoals de 2e fase van de restauratie van Kasteel Haanwijk en de restauratie van Oud Herlaer. Het Herlaer-project, dat we uitvoeren samen met het Noordbrabants Museum, vraagt veel aandacht en inzet.

De restauratie van Kasteel Nemerlaer is als p.m.-post opgenomen en zal pas worden gestart als er een restauratiesubsidie wordt verstrekt.

Daarnaast zal de komende jaren ook een grote inspanning geleverd moeten worden bij de handhaving en het ruimen van afvaldumpingen, waaronder drugsafval.

Bij het landschapsbeheer zal onze coördinerende rol bij de uitvoering van het STIKA worden gecontinueerd. We zullen dit samen doen met de Brabantse Collectieven, met wie we ook samenwerken in het kader van de Stichting Zeebra. Onze rol bij het STIKA is belangrijk voor de continuering van deze

landschapsinvestering door de Provincie Noord-Brabant en gemeenten, elk voor 50%. Voorkomen moet worden dat gemeenten afhaken, waardoor een sneeuwbaaleffect kan ontstaan. Tot op heden is het gelukt steeds weer nieuwe gebiedscontracten te sluiten met het overgrote deel van de Brabantse gemeenten.

De begeleiding van het vrijwilligerswerk is van groot belang. Elk jaar worden weer circa 3.000 vrijwilligers ingeschakeld bij het landschapsonderhoud en bij het terreinbeheer. De soortenbescherming in Noord-Brabant staat of valt bij de inzet van vrijwilligers, zowel bij de akker- en weidevogels, als bij de uilen en andere boerenlandvogels. Ook het project Partridge, een internationaal project gericht op herstel van de patrijzenpopulatie, zal de komende jaren worden gecontinueerd.

5.5 Risicoparagraaf

De risico's die zijn genoemd in voorgaande jaarverslagen hebben zich in het boekjaar 2019 niet voorgedaan. Deze worden derhalve niet vermeld.

Grondaankoop en staatssteun

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor natuurbeschermingsorganisaties (PNB-regeling), waaronder de Landschappen. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015, dat de Staat de PNB-regeling onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Europese Commissie, maar dat de steun (nu achteraf) alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard. Zowel de VGG als Stichting Het Noordbrabants Landschap (samen met de overige Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten) hebben - op verschillende gronden - in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep aangetekend bij het Gerecht van de Europese Unie. In tegenstelling tot de Commissie zijn de Landschappen en Natuurmonumenten van mening dat natuurbeschermingsorganisaties zoals Stichting Het Noordbrabants Landschap niet kwalificeren als 'onderneming', en er daarom geen sprake was van staatssteun.

Eind 2018 heeft het Gerecht uitspraak gedaan en daarbij het besluit van de Commissie nietig verklaard. Belangrijk formeel punt daarbij was dat het Gerecht van oordeel is dat de Commissie had moeten kiezen voor een zogeheten formele onderzoeksprocedure voor afhandeling van de klacht van de VGG, en het onderzoek niet had kunnen afdoen in een informele onderzoeksprocedure.

Stichting Het Noordbrabants Landschap heeft daarop in december 2018 (samen met de overige Landschappen en de Vereniging Natuurmonumenten) hoger beroep ingesteld bij het Hof van Justitie. Kern van het hoger beroep: het Gerecht had het beroep van de VGG niet ontvankelijk moeten verklaren, en de Commissie heeft haar onderzoek wel degelijk gedurende de informele procedure kunnen afronden. Reden waarom het arrest van het Gerecht door het Hof dient te worden vernietigd en het besluit van de Commissie in stand dient te blijven. Deze procedure loopt momenteel nog, waarbij het nu wachten is op de (eventuele) verweren van andere partijen zoals de Commissie en de VGG en uiteindelijk de uitspraak van het Hof. Een datum voor deze uitspraak is nog niet bekend.

Stichting Kasteel Heeswijk

Bij aankoop van het landgoed rondom Kasteel Heeswijk heeft Brabants Landschap een eerste recht van koop van het kasteel bedongen om de historische band tussen landgoed en kasteel te behouden, mocht de Stichting Kasteel Heeswijk worden opgeheven. Brabants Landschap stelt zich garant voor verplichtingen van Stichting Kasteel Heeswijk tot maximaal € 45.000. Eind 2019 heeft Brabants Landschap € 102.330 voorgefinancierd ten behoeve van de aanleg van een parkeerplaats.

Haanwijk 1

In verband met de voorgenomen horeca-exploitatie stelt Brabants Landschap zich garant tot een bedrag van € 110.000, lopende de procedure van de Bestemmingsplanwijziging van woon- naar horecabestemming van Kasteel Haanwijk.

Orangerie Mattemburgh

In verband met de exploitatie van de Orangerie heeft Brabants Landschap een borgstelling van € 100.000 op zich genomen. De borgstelling is geldig tot 1 januari 2021.

5.6 Financiële paragraaf

De solvabiliteit en de liquiditeitspositie van Stichting Het Noordbrabants Landschap zijn ruim voldoende. Daardoor kunnen eventuele financiële risico's worden opgevangen. Onder andere vanwege de nog niet uitgevoerde projecten op Haanwijk en Oud Herlaer is het negatieve resultaat minder dan de € 1,5 miljoen die begroot was. In 2020 is eenzelfde resultaat begroot, maar in de jaren na 2020 wordt er gestreefd naar de nullijn. Het totaal van de baten bedraagt dit verslagjaar € 18.918.000 afgerond. Totaal is 100,0% van de baten besteed aan de doelstellingen. Het totaal van de wervingskosten bedraagt 1,4% van de geworven baten. Wenselijk is maximaal 4%. De verhouding kosten beheer en administratie ten opzichte van de totale lasten is 3,6% en de gehanteerde en vastgelegde norm bedraagt maximaal 5%. Van het totaal van de lasten is 95% besteed aan de doelstellingen. Het balanstotaal per ultimo 2019 bedraagt € 36.191.000 afgerond. De begroting 2020 vindt u op pagina 70 van het financieel jaarverslag.

De bestemmingsreserves bestaan uit:

- reserve aankoop natuurgebieden
- reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden
- reserve gebouwen inclusief ondergrond
- continuïteitsreserve
- reserve erfpachtkoopsommen
- reserve beleggingen

Voor een toelichting op de bestemmingsreserves en -fondsen verwijzen we naar de pagina's 54 t/m 58.

De doelstelling van het beleggingsbeleid bij Brabants Landschap is vastgelegd in het beleggingsstatuut en gericht op het behoud van het vermogen. Voor meer informatie over samenstelling en risicoprofiel van de beleggingsportefeuille verwijzen we naar pagina 54 in het financieel jaarverslag, paragraaf 1.4 Effecten. Enige groei is van belang om de inflatie vóór te

blijven. Het maximale belang in effecten is 50% van de bestemmingsreserve. Beleggingen in portefeuille bestaan uit directe beleggingen in effecten of beleggingen via beleggingsfondsen. Een individueel aandeelbelang mag nooit meer dan 5% van het totale belang in aandelen bedragen. De beleggingshorizon is lang, dat wil zeggen langer dan 5 jaar. Het beleggingsrisico in de portefeuille wordt minstens eenmaal per jaar getoetst aan de beleggingsdoelstelling. Het te beleggen vermogen wordt op een dynamische wijze gemanaged. Beleggingen in de portefeuille voldoen aan de algemene duurzaamheidscriteria. Volgens de vereisten van Brabants Landschap maken de vermogensbeheerders gebruik van onafhankelijke research van externe analisten voor duurzaamheidsscreening. De eindverantwoordelijkheid voor het beheer van het vermogen ligt bij het Hoofdbestuur van Brabants Landschap dat daartoe een financiële commissie heeft aangesteld met daarin de voorzitter, penningmeester en directeur. De financiële commissie is verantwoordelijk voor het beheer van het vermogen en neemt beslissingen over de beleggingen voor zover vallend binnen het beleggingsstatuut. De penningmeester, lid van de financiële commissie, houdt toezicht op de gemaakte afspraken met de vermogensbeheerders en eventuele beleggingsadviseur(s). De financiële commissie delegeert het beheer van het belegd vermogen momenteel aan de vermogensbeheerders van de ABN-AMRO Bank en de Rabobank. De financiële commissie komt tweemaal per jaar bijeen en rapporteert aan het Hoofdbestuur over het gevoerde beleggingsbeleid.

Het totaal belegd vermogen bedraagt per 31 december 2019 € 10.275.281. In het boekjaar 2019 bedraagt het positieve beleggingsresultaat € 862.266. Dit is inclusief de kosten van de externe vermogensbeheerders. Voor de fondsenwervende activiteiten wordt verwezen naar paragraaf 3.2 Fondsenwerving. De Stichting Ons Brabants Landschap organiseert bijeenkomsten voor bedrijven op Landgoed Mattemburgh en in de forten in Altena. Daar zijn kringen van bedrijfsvrienden, die projecten van Brabants Landschap steunen.

Financieel jaarverslag 2019 en begroting 2020

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Geconsolideerde balans na resultaatbestemming

		31 DECEMBER 2019 IN € 1.000	31 DECEMBER 2018 IN € 1.000
1 ACTIVA			
1.1	MATERIËLE VASTE ACTIVA	417	424
1.2	VOORRADEN	62	72
1.3	VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	8.681	9.084
1.4	EFFECTEN	10.275	9.334
1.5	LIQUIDE MIDDELEN	16.784	15.068
		<u>35.802</u>	<u>33.558</u>
		36.219	33.982
2 PASSIVA			
RESERVES EN FONDSEN			
- RESERVES			
2.1	CONTINUÏTEITSRESERVES	5.000	4.911
2.2	BESTEMMINGSRESERVES	20.412	20.301
		<u>25.412</u>	<u>25.212</u>
- FONDSEN			
2.3	BESTEMMINGSFONDSEN	1.134	1.451
		<u>26.546</u>	<u>26.663</u>
2.4	VOORZIENINGEN	53	
2.5	LANGLOPENDE SCHULDEN	2.031	2.012
2.6	KORTLOPENDE SCHULDEN	7.589	5.307
		<u>36.219</u>	<u>33.982</u>

Geconsolideerde staat van baten en lasten

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
3 BATEN			
3.1 VAN OVERHEDEN			
3.1.1 SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	3.797	5.050	3.179
3.1.2 DIVERSE SUBSIDIES	9.275	9.207	9.348
	13.072	14.257	12.527
3.2 VAN PARTICULIEREN			
3.2.1 BEHEER EN PROJECTEN	918	741	875
3.2.2 CONTRIBUTIES, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	1.218	615	2.862
	2.136	1.356	3.737
3.3 VAN BEDRIJVEN			
3.3.1 BEHEER EN PROJECTEN	2.193	2.404	2.196
3.3.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	34	10	20
	2.227	2.414	2.216
3.4 VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN			
3.4.1 BEHEER EN PROJECTEN	432	174	478
3.4.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	10	11	18
	442	185	496
3.5 LOTERIJORGANISATIES	1.141	1.125	1.198
TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN	19.018	19.337	20.174
3.6 OVERIGE BATEN	-100	100	-35
TOTAAL BATEN	18.918	19.437	20.139
4 LASTEN			
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
4.1 AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	6.618	8.150	6.007
4.2 ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	7.077	6.266	7.295
4.3 LANDSCHAPSBEHEER	1.563	1.327	2.047
4.4 PROJECTEN	2.531	3.314	6.470
4.5 VOORLICHTING	1.125	958	1.223
	18.914	20.015	23.042
4.6 WERVINGSKOSTEN	272	304	320
4.7 KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE	708	981	706
TOTAAL LASTEN	19.894	21.300	24.068
SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	-976	-1.863	-3.929
4.8 SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	859	363	-131
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	-117	-1.500	-4.060
BESTEMMING RESULTAAT 2019			
Voor de mutaties zie pagina 54 tot en met 58 van dit jaarverslag.			
TOEGEVOEGD AAN OF ONTTROKKEN UIT			
2.1 CONTINUÏTEITSRESERVE			
2.1.1 CONTINUÏTEITSRESERVE	89	-100	-89
	89	-100	-89
2.2 BESTEMMINGSRESERVES			
2.2.1 RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	-536	-3.100	-2.828
2.2.2 RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN		1.600	1.200
2.2.3 RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND		100	-2.000
2.2.4 RESERVE BELEGGINGEN	647		-343
	111	-1.400	-3.971
2.3 BESTEMMINGSFONDSEN			
2.3.1 BESTEMMINGSFONDS BEPAALD DOOR DERDEN	-317		
2.3.2 NPL-GELDEN			
2.3.3 BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER			
2.3.4 BESTEMMINGSFONDS ONS BRABANTS LANDSCHAP	0		0
2.3.5 PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS			
	-317	0	0
TOTAAL VERDELING RESULTAAT	-117	-1.500	-4.060

Financieel jaarverslag 2019

Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten 2019

Algemeen

De **Stichting Het Noordbrabants Landschap** (hierna genoemd Brabants Landschap) heeft ten doel het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapsschoon in de provincie Noord-Brabant. Zij realiseert deze doelstelling door aankoop, inrichting en beheer van natuurgebieden en erfgoed, landgoederen en landbouwgronden gelegen in het Natuurnetwerk Brabant, alsmede via taken op het gebied van landschapsbeheer. De bestuurssamenstelling van Brabants Landschap staat op bladzijde 34 van dit verslag. Brabants Landschap is in het bezit van de ANBI status. ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling en onder bepaalde voorwaarden van de Belastingdienst kunnen giften aan Brabants Landschap fiscaal aantrekkelijk zijn voor de giftgever. Het nadelig saldo van dit verslagjaar bedraagt € 116.663. Onder andere vanwege het nog niet kunnen uitvoeren van projecten op Haanwijk en Oud Herlaer is het negatieve resultaat minder dan de € 1,5 miljoen, die begroot is. In 2020 is eenzelfde resultaat begroot, maar in de jaren na 2020 wordt er gestreefd naar de nullijn.

Het doel van de **Stichting Ons Brabants Landschap** is fondsenwerving voor projecten van Brabants Landschap en het onderhouden van een duidelijke en efficiënte werkwijze met Brabants Landschap.

Het bestuur van Ons Brabants Landschap wordt gevormd door E. van Dijk, voorzitter, J. Baan, secretaris, M.E.B.M. van Bouwdijk Bastiaanse, penningmeester, M.F.P.M. Alting von Geusau, bestuurslid, H.J.G. Hendriks, bestuurslid en A.L.M. Nelissen, bestuurslid. Er waren in dit verslagjaar 2 afschrijvingen op de bankrekening van Ons Brabants Landschap voor bankkosten en een kleine bijschrijving voor intrest. Het eigen vermogen en de liquiditeit bedraagt € 9.550 aan het begin van 2019 en € 9.543 aan het einde van 2019.

In de geconsolideerde balans en de geconsolideerde staat van baten en lasten zijn de jaarrekeningen van Brabants Landschap en Ons Brabants Landschap ineens geschoven. Het balanstotaal van € 9.543 van Ons Brabants Landschap is van te verwaarlozen belang. De twee hiervoor genoemde stichtingen zijn statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch en houden kantoor te Haaren op landgoed Nemerlaer.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de nieuwe Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisa-

ties. Bij het opmaken van de jaarrekening zijn de richtlijnen van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) gehanteerd.

Tenzij anders vermeld worden de activa en passiva gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Materiële vaste activa

In de jaarrekening wordt het bezit aan gronden en gebouwen gewaardeerd op het symbolische bedrag van € 1 omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economische proces onttrokken zijn. De uitbreidingen worden gefinancierd door middel van subsidies, uit de reserve aankoop natuurgebieden en uit het bestemmingsfonds bepaald door derden.

De investeringen van Brabants Landschap worden gewaardeerd op kostprijs onder aftrek van afschrijving, welke wordt berekend volgens de afschrijvingsmethode 'Sum of the year digits' op basis van de geschatte levensduur. Voor de dienstauto's en de werktuigen is er rekening gehouden met een restwaarde.

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs of duurzaam lagere actuele waarde.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. De te verwachten erfstellingen en legaten worden vastgesteld aan de hand van schriftelijk vastgelegde informatie.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. Brabants Landschap maakt geen gebruik van financiële derivaten.

Effecten

De aandelen en obligaties worden gewaardeerd tegen de reële waarde en vervolgens tegen de actuele waarde zijnde de marktwarde. De gerealiseerde en de ongerealiseerde koersresultaten worden verantwoord onder de post saldo financiële baten en lasten in de geconsolideerde staat van baten en lasten.

Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit kortlopende banktegoeden en worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Continuïteitsreserve

Deze reserve dient om eventuele toekomstige exploitatietekorten te kunnen opvangen. De maximaal toegestane hoogte van deze reserve mag conform de norm van het CBF niet meer zijn dan 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie.

Bestemmingsreserve

De reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden dient voor het niet-reguliere beheer, een eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims. De reserve aankoop natuurgebieden wordt aangewend om het gedeelte van de aankoopssommen voor natuurgebieden te financieren dat niet gesubsidieerd wordt.

De reserve gebouwen inclusief ondergrond is bedoeld voor de aankoop van gebouwen die onlosmakelijk zijn verbonden met de te verwerven natuurgebieden. Deze aankopen worden niet gesubsidieerd. De reserve erfpachtkoopssommen is er om eventueel oude erfpachtcontracten terug te kunnen kopen en de reserve beleggingen is er om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

Bestemmingsfondsen

De bestemmingsfondsen betreffen fondsen waaraan door derden voorwaarden zijn gesteld. Uit het fonds NPL-gelden worden tekorten van diverse projecten, van voorlichting en de bijdrage aan LandschappenNL betaald.

Langlopende schulden

De langlopende schulden zijn schulden van langer dan één jaar. Deze post bevat in 2019 een vooruit ontvangen subsidie. Deze is gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden bevatten schulden en vooruit ontvangen bedragen met een looptijd die korter is dan één jaar. Deze zijn gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De baten en lasten worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Subsidies aankoop natuurgebieden en diverse subsidies

De subsidies aankoop natuurgebieden worden opgenomen in het jaar van de schriftelijke toezegging of anders in het jaar van ontvangst. De subsidie van SNL is een vergoeding voor het beheer van onze natuurgebieden waarvan de voorschotten en afrekening geheel worden verantwoord in het jaar van ontvangst. De subsidies voor projecten hebben een incidenteel karakter en worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Pensioenen

De pensioenen van de medewerkers van Brabants Landschap zijn ondergebracht bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds van de Landbouw (BPL). Het pensioen bestaat uit een verplichte basisregeling en een excedentregeling voor de medewerkers waarvan het loon boven de sociale verzekeringsgrens komt. Voor beide vormen van het pensioen geldt de middelloonregeling. Vanaf 2015 wordt door het BPL het pensioengevend salaris boven € 100.000 niet meer opgebouwd. Voor de directeur is voor dit bedrag boven de € 100.000 een pensioenverzekering afgesloten voor een netto pensioen bij Nationale-Nederlanden. Per 31 december 2019 was de beleidsdekkingsgraad van BPL 94,3%. De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken bedraagt een percentage conform de leeftijdsstaffel van het pensioengevend salaris gebaseerd op het brutoloon minus een franchise van € 13.785. Het pensioengevend salaris is in 2019 gemaximeerd tot € 100.000. De jaarlijkse premie die voor rekening van de werkgever komt, bedraagt maximaal 17,09% van het pensioengevend salaris. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Ultimo 2019 zijn er evenals ultimo 2018 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen.

Toerekening van de kosten

De methodiek van de toerekening van de kosten is als volgt: personeelskosten, huisvestingskosten, kantoorkosten en vervoerskosten worden verhoudingsgewijs doorgeboekt naar de diverse kostensoorten. Van de 54,9 fte's worden 8 fte's toegerekend naar beheer en administratie en 2,7 fte's naar wervingskosten. Van de totale kosten van huisvesting, kantoor, heffingen en verzekeringen, bestuur en afschrijvingen wordt 42,8% doorberekend naar de diverse kostensoorten. Van de hiervoor genoemde kosten wordt 20% toegerekend naar landschapsbeheer, 10% naar projecten, 4% naar beheer en administratie, 7% naar voorlichting en 1,8% naar wervingskosten.

Toelichting op de balans

1.1 Materiële vaste activa

Natuurgebieden met opstallen, direct aangewend in het kader van de doelstelling

	IN € 1.000	
EIGENDOM, C.Q. ERFPACHT PER 31 DECEMBER 2019 18.603 HA		<u>1</u>

Bedrijfsmiddelen, benodigd voor de bedrijfsvoering

	IN € 1.000	IN € 1.000
BOEKWAARDE DIENSTAUTO'S EN WERKTUIGEN PER 31 DECEMBER 2018		350
AANSCHAFFING 5 DIENSTAUTO'S EN 1 TERREINFIETS IN 2019		123
OPBRENGST DOOR INRUIL/VERKOOP VAN 6 DIENSTAUTO'S		<u>-22</u>
		451
AFSCHRIJVING 2019		<u>114</u>
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2019		<u>337</u>
BOEKWAARDE INVENTARIS 31 DECEMBER 2018		73
AANSCHAFFING IN 2019		<u>59</u>
		132
AFSCHRIJVING 2019		<u>53</u>
BOEKWAARDE INVENTARIS PER 31 DECEMBER 2019		<u>79</u>
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2018		<u>424</u>
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2019		<u>417</u>

1.2 Voorraden

De onderstaande voorraden worden direct aangewend in het kader van de doelstelling

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
VOORRAAD LANDGOEDERENBOEKEN, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	39	42
VOORRAAD HANDBOEKEN VOOR TOEKOMSTIGE BESCHERMERS, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	<u>23</u>	<u>30</u>
	<u>62</u>	<u>72</u>

1.3 Vorderingen en overlopende activa

1.3.1 Provincie Noord-Brabant

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
SUBSIDIES		
- GRONDAANKOPEN	3.135	2.582
- DIVERSE PROJECTEN	174	506
- INRICHTINGSKOSTEN GRONDAANKOPEN	95	53
- LANDSCHAPSBEHEER		243
	<u>3.404</u>	<u>3.384</u>

1.3.2 Europese Unie

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
SUBSIDIES		
- PROJECT LIFE+ REGTE HEIDE	<u>33</u>	<u></u>
	<u>33</u>	

1.3.3 Overige vorderingen en overlopende activa

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
NALATENSCHAPPEN	2.286	2.002
NPL	1.125	1.125
DEBITEUREN	631	505
BETALINGSRECHTEN	481	418
ERFPACHTKOOPSOMMEN ZOOMLAND	270	270
SUBSIDIE VAN GEMEENTE BOXTEL VOOR INFOPUNT DUIJFHUIS	118	118
VOORSCHOT OP SUBSIDIE EN KOSTEN PARKEERPLAATS KASTEEL HEESWIJK	102	
CREDITFACTUREN NATUURPUNT PROJECT NATUURLIJK GROEN POMPELD	87	
VOORUITBETAALDE KOSTEN ALGEMEEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	67	120
INTREST	40	149
VOORUITBETAALDE PREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	37	
SCHENKING VOOR PROJECT MATTEMBURGH		987
SUBSIDIE VAN GEMEENTE Woudrichem voor project baggeren gracht Fort Giessen		6
	<u>5.244</u>	<u>5.700</u>
TOTAAL VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	<u><u>8.681</u></u>	<u><u>9.084</u></u>

1.4 Effecten

Het beleggingsbeleid is duurzaam, risicomijdend en met een brede spreiding. Vandaar dat de middelen voor een groot gedeelte worden aangehouden in de vorm van liquiditeiten. Deze worden, afhankelijk van de rentemarkt, bij diverse bankinstellingen weggezet op marktcondities in de vorm van deposito's, spaargelden en dergelijke. De effecten zijn gewaardeerd op de marktwaarde en het beheer van de portefeuilles is uitbesteed. De obligaties zijn allen beursgenoteerd en kennen ultimo 2019 de volgende ratings:

	ABN AMRO % VERDELING	RABOBANK % VERDELING
AAA	24,8	37,6
AA+ t/m AA-		36,4
A+ t/m A-	4,0	12,4
BBB+ t/m BBB-	8,6	13,6
OVERIG	62,6	
	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>

Het gemiddelde effectieve rendement op de obligaties is bij de ABN AMRO 3,6% en bij de Rabobank 3,0%. Van de aandelen zijn de valuta-eenheden: 57% euro's, 29% USD en 14% in 6 andere valuta-soorten. De gemiddelde looptijd van de obligaties bedraagt 4 jaar en 7 maanden. De aanschafwaarde van de obligaties was € 7.265.000 en de aanschafwaarde van de aandelen € 2.326.505.

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
STAATSOBLIGATIES	3.586	3.890
BEDRIJFSOBLIGATIES	2.167	2.221
OBLIGATIES FINANCIËLE INSTELLINGEN	973	660
OBLIGATIES HIGH YIELD	255	
OBLIGATIES OPKOMENDE MARKTEN (OOST-EUROPA EN LATIJNS-AMERIKA)	387	
AANDELEN	2.907	2.563
	<u>10.275</u>	<u>9.334</u>

1.5 Liquide middelen

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
BANKEN	16.784	15.068
	<u>16.784</u>	<u>15.068</u>

Reserves en fondsen

Verloopoverzicht reserves en fondsen

	CONTINUÛTEITS- RESERVES	BESTEMMINGS- RESERVES	BESTEMMINGS- FONDSEN	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2019	4.911	20.301	1.451	26.663
MUTATIES				
- DOTATIES	440	7.848	1.961	10.249
- ONTTREKKINGEN	-351	-7.737	-2.278	-10.366
	<u>89</u>	<u>111</u>	<u>-317</u>	<u>-117</u>
STAND PER 31 DECEMBER 2019	<u>5.000</u>	<u>20.412</u>	<u>1.134</u>	<u>26.546</u>

Verloopoverzicht reserves

	CONTINUÏTEITS- RESERVE	BESTEMMINGSRESERVES					TOTAAL
	CONTINUÏTEITS- RESERVE	AANKOOP NATUUR- GEBIEDEN	BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	ERFPACHT- KOOPSOM- MEN	BELEGGINGEN	
STAND PER 1 JANUARI 2019	4.911	8.030	6.200	3.000	3.000	71	25.212
MUTATIES							
- DOTATIES	440	6.301		900		647	8.288
- ONTTREKKINGEN	-351	-6.837		-900			-8.088
	89	-536				647	200
STAND PER 31 DECEMBER 2019	5.000	7.494	6.200	3.000	3.000	718	25.412

2.1 Continuïtsreserves

2.1.1 Continuïteitsreserve

Deze reserve dient om eventuele toekomstige exploitatietekorten uit hoofde van natuurbeheer op te kunnen vangen en mag niet hoger zijn dan 1,5 maal de kosten van de werkorganisatie. In 2019 bedroegen de kosten van de werkorganisatie afgerond € 4,3 miljoen. De maximale hoogte van de continuïteitsreserve is in het bestuur vastgesteld op € 5 miljoen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND CONTINUÏTEITSRESERVE PER 31 DECEMBER 2018		4.911
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2019 ONDERDEEL BEHEER € 438.822	438	438
		5.349
GEDEELTE NADELIG SALDO PROJECTEN 2019 € 252.395	252	
NADELIG SALDO LANDSCHAPSBEHEER 2019 € 97.164	97	
		349
		5.000
TOTAAL CONTINUÏTEITSRESERVES PER 31 DECEMBER 2018		4.911
TOTAAL CONTINUÏTEITSRESERVES PER 31 DECEMBER 2019		5.000

2.2 Bestemmingsreserves

2.2.1 Reserve aankoop natuurgebieden

Een gedeelte van de aankoopssommen moet uit eigen middelen worden betaald. Hiervoor wordt deze reserve gebruikt.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN PER 31 DECEMBER 2018		8.030
ONTVANGEN EN SCHRIFTELIJK TOEGEZEGDE AANKOOPSSUBSIDIES 2019 € 3.796.981	3.797	
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2019 ONDERDEEL BEHEER € 1.971.486	1.971	
NALATENSCHAP AFGEROND VAN BESTEMMINGSFONDS BEPAALD DOOR DERDEN	314	
RUILING NATUURGEBIEDEN 2019 € 218.523	219	
		6.301
		14.331
AANKOOP NATUURGEBIEDEN 2019 € 6.836.680	6.837	
		6.837
		7.494

2.2.2 Reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden

Deze reserve dient voor het niet-reguliere beheer, een onverwacht eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims.

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	6.200	6.200

2.2.3 Reserve gebouwen inclusief ondergrond

In 2010 is naast de reserve erfpachtkoopsommen ook een reserve gebouwen gecreëerd. De reden is dat het in de praktijk vrijwel nooit voor komt dat een erfpachtrecht teruggekocht moet worden, omdat er altijd een voor Brabants Landschap acceptabele nieuwe bewoner gevonden wordt, die het erfpachtrecht koopt. Het komt echter wel regelmatig voor dat Brabants Landschap gebouwen moet kopen, die horen bij te verwerven grond. Omdat de aankoop van gebouwen niet wordt gesubsidieerd, moet Brabants Landschap dit uit eigen middelen financieren, en 'terugverdienen' uit de verkoop van het opstalrecht en het uitgeven van de ondergrond in erfpacht. De reserve gebouwen wordt tevens gebruikt voor grote uitgaven voor gebouwen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE GEBOUWEN PER 31 DECEMBER 2018		3.000
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2019 ONDERDEEL BEHEER € 900.000	900	900
		3.900
GEDEELTE NADELIG SALDO PROJECTEN 2019 € 800.000	800	
SALDO KOOP EN VERKOOP ERFPACHTKOOPSOM 2019 TONGELAAR € 100.000	100	
		900
		3.000

2.2.4 Reserve erfpachtkoopsommen

De reserve erfpachtkoopsommen wordt met een gefixeerd bedrag van € 3 miljoen gecontinueerd om eventuele terugkoop van oude erfpachtcontracten te kunnen voldoen.

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
RESERVE ERFPACHTKOOPSOMMEN	3.000	3.000

2.2.5 Reserve beleggingen

Deze reserve is bedoeld om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE BELEGGINGEN PER 31 DECEMBER 2018		71
ONGEREALISEERDE VOORDELIGE KOERSRESULTATEN AANDELEN 2019 € 565.767	566	
ONGEREALISEERDE VOORDELIGE KOERSRESULTATEN OBLIGATIES 2019 € 81.398	81	
		647
		718
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2018		20.301
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2019		20.412

2.3 Bestemmingsfondsen

Verloopoverzicht Fondsen

	BESTEMMINGS- FONDS BEPAALD DOOR DERDEN	BESTEMMINGS- FONDS NPL-GELDEN	PROVINCIAAL EXPLOITATIE- FONDS	BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER	BESTEMMINGSFONDS ONS BRABANTS LANDSCHAP	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2019	317	937		188	9	1.451
MUTATIES						
- DOTATIES		937	836	188	0	1.961
- ONTTREKKINGEN	-317	-937	-836	-188	0	-2.278
	-317				0	-317
STAND PER 31 DECEMBER 2019		937		188	9	1.134

2.3.1 Bestemmingsfonds bepaald door derden

Dit fonds is in het leven geroepen omdat een nalatenschap werd ontvangen met de bepaling het geld te bestemmen voor de aankoop van een natuurgebied. Daarnaast is in 2013 een nalatenschap toegezegd voor de instandhouding en aankoop van natuurgebieden.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND BESTEMMINGSFONDS BEPAALD DOOR DERDEN PER 31 DECEMBER 2018		317
NALATENSCHAP AFGEROND EN NAAR RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	314	
AFBOEKING LAGERE ONTVANGST NALATENSCHAP	3	
		317

2.3.2 NPL-gelden

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NPL-GELDEN PER 31 DECEMBER 2018		937
IN 2020 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2019 VAN DE NPL € 937.500	937	
		937
		1.874
BESTEDE NPL-GELDEN IN 2019 € 937.500	937	
		937
		937

2.3.3 Provinciaal exploitatiefonds

De kosten die gemaakt worden voor draagvlakvergroting van het natuurbeheer in Noord-Brabant worden gesubsidieerd door de Provincie Noord-Brabant.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS PER 31 DECEMBER 2018		
SUBSIDIE 2019 VAN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR DRAAGVLAKVERGROTING € 836.000	836	836
		836
GEDEELTE VAN DE KOSTEN 2019 VOOR DRAAGVLAKVERGROTING € 836.000	836	836

2.3.4 Landschapsbeheer

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NPL-GELDEN LANDSCHAPSBEHEER PER 31 DECEMBER 2018		188
IN 2020 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2019 VAN DE NPL-GELDEN LANDSCHAPSBEHEER € 187.500	188	188
		376
BESTEDE NPL-GELDEN LANDSCHAPSBEHEER IN 2019 € 187.500	188	188
		188

2.3.5 Bestemmingsfonds Ons Brabants Landschap

Het bestemmingsfonds Ons Brabants Landschap bestaat uit de algemene reserve van Ons Brabants Landschap.

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
BESTEMMINGSFONDS ONS BRABANTS LANDSCHAP	9	9
TOTAAL BESTEMMINGSFONDSEN	1.134	1.451

Voorzieningen

2.4 Voorziening jubileumuitkeringen

Gedurende het dienstverband hebben werknemers conform de cao Bos en Natuur recht op een jubileumuitkering vanwege een 25 of 40 jarig dienstverband. In 2019 is hiervoor een voorziening jubileumuitkeringen in het leven geroepen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND VOORZIENING JUBILEUMUITKERINGEN PER 31 DECEMBER 2018		
DOTATIE 2019	53	53
		53

Schulden

2.5 Langlopende schulden met een verwachte looptijd langer dan 1 jaar

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR HET LANDSCHAPSBEHEERPROJECT STIMULERING NATUUR- EN LANDSCHAPSWAARDEN IN DE AGRARISCHE GEBIEDEN	2.031	2.012
	2.031	2.012

2.6 Kortlopende schulden

	31-12-2019 IN € 1.000	31-12-2018 IN € 1.000
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR PROJECT DE GROENE CORRIDOR	2.025	2.044
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR 8 GEBIEDEN PROJECT PAS	1.761	
CREDITEUREN	1.111	1.271
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIES PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR DIVERSE PROJECTEN	780	947
NOG NIET OPGENOMEN VERLOFUREN PERSONEEL	330	350
NOG TE BETALEN LOONHEFFING EN SOCIALE PREMIES AAN BELASTINGDIENST	255	176
NOG TE BETALEN PENSIOENPREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	171	170
NOG UIT TE KEREN VAKANTIETOESLAG 2019 PERSONEEL	112	104
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR LANDSCHAPSBEHEER	691	34
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE DIVERSE GEMEENTEN VOOR LANDSCHAPSBEHEER	132	
NOG TE BETALEN PREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	28	23
NOG TE BETALEN BTW 4e KWARTAAL 2019 AAN BELASTINGDIENST	19	10
WAARBORGSMOMMEN HUUR	39	30
DIVERSE NOG TE BETALEN KOSTEN	135	148
	7.589	5.307

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Aankoopsubsidies zijn na de ontvangst van een schriftelijke bevestiging van de Provincie Noord-Brabant voor € 3,1 miljoen als vordering opgenomen in de balans. Er zijn ook aankopen, waarvan er waarschijnlijk nog een aankoopsubsidie te verwachten is voor een bedrag met een bandbreedte tussen de € 0,5 en € 0,7 miljoen, die nog niet als vordering in de balans zijn opgenomen. Voor deze aankopen zijn de aankoopsubsidies nog niet aangevraagd of zijn de schriftelijke bevestigingen van de Provincie Noord-Brabant nog niet ontvangen.

De door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht bij de Europese Commissie kan mogelijk nog gevolgen hebben. Zie voor meer informatie paragraaf 5.5 op pagina 45 van dit verslag.

Bij aankoop van het landgoed rondom Kasteel Heeswijk heeft Brabants Landschap een eerste recht van koop van het kasteel bedongen om de historische band tussen landgoed en kasteel te behouden, mocht de Stichting Kasteel Heeswijk worden opgeheven. Brabants Landschap stelt zich garant voor verplichtingen van Stichting Kasteel Heeswijk tot maximaal € 45.000. Eind 2019 heeft Brabants Landschap € 102.330 voorgefinancierd ten behoeve van de aanleg van een parkeerplaats.

In verband met de voorgenomen horeca-exploitatie van Haanwijk 1 stelt Brabants Landschap zich garant tot een bedrag van € 110.000, lopende de procedure van de Bestemmingsplanwijziging van woon- naar horecabestemming van Kasteel Haanwijk.

Voor de exploitatie van Orangerie Mattemburgh heeft Brabants Landschap een borgstelling van € 100.000 op zich genomen. De borgstelling is geldig tot 1 januari 2021.

Toelichting op de staat van baten en lasten

3 Baten

3.1 Van overheden

3.1.1 Subsidies aankoop natuurgebieden

Voor de verwerving van tot natuur om te vormen landbouwgrond verkrijgt Brabants Landschap een gedeelte van haar middelen uit subsidies van de Provincie Noord-Brabant. Deze worden betaald uit het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). Voor aankopen staat momenteel voor ruim €3,1 miljoen aan vorderingen open voor GOB-subsidies.

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
VERWERVING NATUURGEBIEDEN	3.797	5.050	3.179

Voor 2019 is er 62% van de verwervingskosten van natuurgebieden begroot als aankoopsubsidie. De GOB-subsidie bedraagt momenteel 85% als het natuurgebied gelegen is in het rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en 50% als het in het provinciale deel van het NNB ligt. Sommige aankopen zijn niet subsidiabel. In de begroting is er met meer subsidie rekening gehouden.

3.1.2 Diverse subsidies

De subsidie van SNL wordt verkregen via voorschotten. Fysieke veldcontroles veroorzaken wijzigingen in de voorschotten. De bevoorschotting van de subsidie van SNL wordt na 6 jaar via afrekeningen definitief.

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
SUBSIDIESTELSEL NATUURBEHEER (SNL)	4.656	4.481	4.526
PROJECTEN	2.021	2.600	1.815
LANDSCHAPSBEHEER	1.269	1.120	1.737
DRAAGVLAKVERGROTING	836	836	836
BEHEER	187	121	144
INRICHTING NATUURGEBIEDEN	151	24	261
PACHTAFKOOP	128		
GEMEENTEN	27	25	29
	9.275	9.207	9.348

Voor projecten is er te veel Europese subsidie begroot. Bij landschapsbeheer is in 2018 voor stimulering van natuur- en landschapswaarden in de agrarische gebieden, voor de ecologische verbindingzones (EVZ) en voor het soortenbeheer in 2018 € 425.861 meer ontvangen dan in 2019. Voor beheer is de vergoeding in 2019 hoger uitgevallen dan verwacht. Voor de inrichting van verworven natuurgebieden is er in 2018 van de gemeente Laarbeek € 129.849 ontvangen en is de inrichtingssubsidie voor 2019 te laag begroot. De pachtafkoop heeft betrekking op een aankoop in het Pompveld, die tijdens de opstelling van de begroting 2019 niet is voorzien.

3.2 Van particulieren

3.2.1 Opbrengsten beheer en projecten van particulieren

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
PACHTEN EN HUREN	874	701	848
HOUTVERKOPEN	19	10	11
DIVERSE OPBRENGSTEN	25	30	16
	918	741	875

3.2.2 Contributies, donaties, giften en schenkingen van particulieren

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
NALATENSCHAPPEN	608	100	2.006
CONTRIBUTIE BESCHERMERS	452	454	457
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	158	61	399
	1.218	615	2.862

Dit verslagjaar zijn er 6 nalatenschappen ontvangen en worden er nog 4 nalatenschappen verwacht. Met het opstellen van de begroting is er geen rekening gehouden met de extra bijdragen van de contribuanten. Er is in 2019 € 83,587 meer ontvangen dan de € 15 per beschermer. In 2018 was een schenking voor Mattemburgh de reden van een hogere opbrengst.

3.3 Van bedrijven

3.3.1 Opbrengsten beheer en projecten van bedrijven

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
PACHTEN EN HUREN	1.021	893	1.011
CULTUURGRONDEN	549	589	555
BETALINGSRECHTEN	461	550	409
HOUTVERKOPEN	122	353	205
ASSURANTIE UITKERINGEN	19	10	0
DIVERSE OPBRENGSTEN	21	9	16
	2.193	2.404	2.196

De pachten zijn in 2019 te laag begroot vanwege nieuwe geliberaliseerde pachtcontracten. De betalingsrechten zijn te laag begroot. Overaanbod van hout heeft ervoor gezorgd dat de prijs van hout slecht is, waardoor er minder hout is gekapt en verkocht.

3.3.2 Donaties, giften en schenkingen van bedrijven

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	34	10	20
	34	10	20

3.4 Van organisaties zonder winststreven

3.4.1 Opbrengsten beheer en projecten van organisaties zonder winststreven

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
VERGOEDINGEN VOOR BEHEER NATUURGRONDEN	201	76	105
NATUURCOMPENSATIE	98		104
PACHTEN EN HUREN	81	78	79
BIJDRAGE DINAMO FONDS VOOR HERSTEL LEEFGEBIED BROUWKETEL ZWARTVEN EN AANKOOP BRAND	20		
BIJDRAGE STICHTING ZABAWAS VOOR EXPOSITIE ZUIDELIJKSTE DEEL NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE	8		
BIJDRAGE PRINS BERNHARD CULTUURFONDS VOOR OUD HERLAER EN VERDWENEN VENEN PANNENHOEF	0		101
BIJDRAGE STICHTING CULTUURHISTORIE EN CULTUURFONDS VOOR VERDWENEN VENEN PANNENHOEF			26
BIJDRAGE STICHTING DE VERSTERKING VOOR STIJLTUIN HAANWIJK			15
BIJDRAGE VSBFONDS VOOR EXPOSITIE ZUIDELIJKSTE DEEL NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE			15
BIJDRAGE LANDSCHAPPENNL VANWEGE AFWIKKELING 12 LANDSCHAPPEN EN OPHEFFING LANDSCHAPSBEHEER			13
DIVERSE OPBRENGSTEN	24	20	20
	432	174	478

De ontvangen vergoeding van € 134.850 voor beheer van gronden voor Rijkswaterstaat en een aantal incidentele opbrengsten zijn niet groot.

3.4.2 Donaties, giften en schenkingen van organisaties zonder winststreven

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	10	11	18
	10	11	18

3.5 Loterijorganisaties

Voor 2019 is een post opgenomen voor de NPL, te ontvangen via landschappenNL € 1.125.000, waarvan € 937.500 voor Brabants Landschap en € 187.500 voor landschapsbeheer.

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL NPL VOOR BRABANTS LANDSCHAP	944	937	940
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL VAN NPL BESTEMD VOOR LANDSCHAPSBEHEER	197	188	258
	1.141	1.125	1.198

Bovenop de reguliere NPL bijdrage van € 937.500 is er voor Brabants Landschap voor het project Verdwenen Venen € 6.957 extra verantwoord. Voor landschapsbeheer is er voor het wilde bijen project € 9.000 extra verantwoord. De reguliere bijdrage voor NPL landschapsbeheer bedraagt € 187.500.

3.6 Overige baten

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
ERFPACHTKOOPSOM TONGELAAR	-100	100	-35

Voor een boerderij op Tongelaar heeft Brabants Landschap een vergoeding voor de beëindiging van het erfpachtrecht betaald van € 550.000, terwijl de nieuwe eigenaar een koopsom van het erfpachtrecht heeft voldaan van € 450.000.

4 Lasten

Besteed aan doelstellingen

	2019 WERKELIJK	2019 BEGROTING	2018 WERKELIJK
TOTAAL BESTEED AAN DOELSTELLINGEN IN % VAN HET TOTAAL AAN BATEN	100,0%	103,0%	114,4%

Kostenverdeelstaat van Brabants Landschap

	AANKOOP NATUUR- GEBIEDEN	ONDERHOUD NATUUR- GEBIEDEN	LANDSCHAPS- BEHEER	PROJECTEN	VOORLICHTING	WERVINGS- KOSTEN	BEHEER EN ADM.	TOTAAL 2019
	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000
VERWERVING NATUURGEBIEDEN	6.618							6.618
UITBESTEED WERK (INCL. MATERIALEN)		3.631	731	2.340	646	4		7.352
SALARISSEN		1.686	484	57	252	166	451	3.096
SOCIALE LASTEN		316	91	22	37	32	85	583
PENSIOENLASTEN		246	74	13	29	24	66	452
OVERIGE PERSONEELSKOSTEN		93	22	5	9	8	24	161
HUISVESTINGS KOSTEN		31	17	9	16	7	17	97
KANTOORKOSTEN		42	31	17	57	12	34	193
VERVOERSKOSTEN		105	22	2	10	9	25	173
HEFFINGEN EN VERZEKERINGEN		433	20	9	10	2	4	478
BESTUUR		5	1	1				7
ALGEMENE KOSTEN		353	50	51	55	7		516
AFSCHRIJVINGS- KOSTEN		136	20	5	4	1	2	168
TOTAAL KOSTEN 2019	6.618	7.077	1.563	2.531	1.125	272	708	19.894
BEGROOT 2019	8.150	6.266	1.327	3.314	958	304	981	21.300
WERKELIJK 2018	6.007	7.295	2.047	6.470	1.223	320	706	24.068

4.1 Aankoop natuurgebieden

Er is in 2019 totaal 211 hectare aangekocht en geruild voor een bedrag van € 6,6 miljoen. In de begroting is 278 hectare geraamd voor € 8,2 miljoen.

4.2 Onderhoud natuurgebieden

Voor inrichting van nieuwe aankoopgebieden is in 2019 niets begroot en hieraan is € 129.000 uitgegeven. Voor diverse werkzaamheden in onze natuurgebieden is € 870.000 begroot en hieraan is € 1,5 miljoen besteed.

4.3 Landschapsbeheer

Het Groen Blauw Stimuleringskader (Stika) is als p.m.-post begroot en hieraan is in 2019 € 196.000 uitgegeven.

4.4 Projecten

Voor Oud Herlaer is € 600.000 begroot en hieraan is in 2019 € 40.000 besteed.

4.5 Voorlichting

Er is € 92.000 uitgegeven aan het infopunt Fort Altena, terwijl er per infopunt ongeveer € 5.000 is begroot. Daarnaast heeft het eigentijds houden van alle infopunten € 40.000 gekost, terwijl dit niet begroot is. De kosten voor de Dag van het Landschap en de Week van het Landschap zijn samen € 28.000 hoger uitgevallen dan begroot.

4.6 Wervingskosten

	2019 WERKELIJK	2019 BEGROTING	2018 WERKELIJK
TOTAAL WERVINGSKOSTEN IN % VAN GEWORVEN BATEN	1,4%	1,6%	1,6%

4.7 Kosten beheer en administratie

	2019 WERKELIJK	2019 BEGROTING	2018 WERKELIJK
BEHEER EN ADMINISTRATIE IN % VAN DE TOTALE LASTEN	3,6%	4,6%	2,9%

4.8 Saldo voor financiële baten en lasten

	2019 WERKELIJK IN € 1.000	2019 BEGROTING IN € 1.000	2018 WERKELIJK IN € 1.000
INTREST	9	200	110
INTREST OBLIGATIES	86	80	97
DIVIDEND AANDELEN	56	70	60
GEREALISEERD KOERSRESULTAAT AANDELEN	112	40	27
DIVIDENDBELASTING, VALUTAKOSTEN EN BUITENLANDSE BRONBELASTING AANDELEN	-6	-8	-8
BANKKOSTEN	-12	-13	-11
GEREALISEERD KOERSRESULTAAT OBLIGATIES	14	-5	-18
KOSTEN VERMOGENSBEHEER	-47	-46	-45
ONGEREALISEERD KOERSRESULTAAT OBLIGATIES	81	25	-99
ONGEREALISEERD KOERSRESULTAAT AANDELEN	566	20	-244
	859	363	-131

De ongerealiseerde koersresultaten komen ten laste van de reserve beleggingen, zie 2.2.5.

Personeel

	2019 WERKELIJK	2019 BEGROTING	2018 WERKELIJK
GEMIDDELD AANTAL PERSONEELSLEDEN UITGEDRUKT IN FULLTIME (37 UUR) ARBEIDSPLAATSEN	55	55	54

De bestuurders van Brabants Landschap hebben in 2019 € 157 voor reiskosten ontvangen en in 2018 € 961. Er zijn geen leningen, voorschotten en garanties aan hen verstrekt.

Bezoldiging directie

Het bestuur heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het bezoldigingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in december 2019. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning wordt als basis de regeling van de Provincie Noord-Brabant toegepast. Het dienstverband van de directeur betreft een contract voor onbepaalde tijd met een voltijds werkweek van 37 uur.

De regeling van Goede Doelen Nederland geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Brabants Landschap vindt plaats door het bestuur.

Dit leidt tot een zogenaamde BSD-score (Basis Score voor Directiefuncties) van 470 punten met een maximaal jaarinkomen van € 135.314.

Het voor de toetsing relevante werkelijke jaarinkomen van de directeur J. Baan (1 fte 12 maanden) bedraagt in 2019 € 129.633. Deze beloning blijft binnen het geldende maximum. Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn blijven voor de directeur J. Baan met een bedrag van € 180.131 binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 194.000 per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn staan bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

NAAM	JAAR	PERIODE FUNCTIE- VERVULLING IN HET KALENDER- JAAR	DUUR VAN HET DIENSTVERBAND IN HET JAAR (IN DAGEN)	DEELTIJD- FACTOR (IN FTE)	GEWEZEN TOPFUNC- TIONARIS?	(FICTIEVE) DIENST- BETREKKING	FUNCTIES	BELONING PLUS BELASTBARE ONKOSTEN- VERGOEDINGEN (IN EURO'S)	BELONINGEN BETAALBAAR OP TERMIJN (IN EURO'S)	TOTALE BEZOLDIGING (IN EURO'S)
J. BAAN	2019	01-01 T/M 31-12	365	1,0	NEE	JA	DIRECTEUR	131.235	48.896	180.131
J. BAAN	2018	01-01 T/M 31-12	365	1,0	NEE	JA	DIRECTEUR	127.324	53.195	180.519

Bovenstaande tabel is conform de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Brabants Landschap van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum. Het bezoldigingsmaximum voor Brabants Landschap bedraagt in 2019 € 194.000.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de directie van Stichting Het Noordbrabants Landschap

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2019

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Het Noordbrabants Landschap te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Noordbrabants Landschap per 31 december 2019 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de staat van baten en lasten over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Noordbrabants Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

NALEVING ANTICUMULATIEBEPALING WNT NIET GECONTROLEERD

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast het financieel jaarverslag en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- directieverslag pagina 1 t/m 46;
- de overige gegevens;
- overige informatie pagina 68 t/m 70.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties".

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE DIRECTIE EN HET BESTUUR VOOR DE JAARREKENING

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiele fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Breda, 29 juni 2020

MAZARS N.V.

w.g. drs. A.N. Terstegen RA

Begroting 2020

3 BATEN		IN € 1.000	
3.1	VAN OVERHEDEN		
3.1.1	SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	6.000	
3.1.2	DIVERSE SUBSIDIES	14.749	
			20.749
3.2	VAN PARTICULIEREN		
3.2.1	BEHEER EN PROJECTEN	932	
3.2.2	CONTRIBUTIES, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	770	
			1.702
3.3	VAN BEDRIJVEN		
3.3.1	BEHEER EN PROJECTEN	2.292	
3.3.2	DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	55	
			2.347
3.4	VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN		
3.4.1	BEHEER EN PROJECTEN	326	
3.4.2	DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	6	
			332
3.5	LOTERIJORGANISATIES		1.125
	TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN		26.255
3.6	OVERIGE BATEN		100
	TOTAAL BATEN		26.355

4 LASTEN		IN € 1.000	
	<i>Besteed aan doelstellingen</i>		
4.1	AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	8.000	
4.2	ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	7.662	
4.3	LANDSCHAPSBEHEER	1.396	
4.4	PROJECTEN	8.467	
4.5	VOORLICHTING	1.203	
			26.728
4.6	WERVINGSKOSTEN		386
4.7	KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE		821
	TOTAAL LASTEN		27.935
	SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN		-1.580
4.8	SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN		80
	SALDO VAN BATEN EN LASTEN		-1.500

BESTEMMING RESULTAAT 2020		IN € 1.000	
	<i>Toegevoegd aan of onttrokken uit</i>		
2.1	CONTINUÏTEITSRESERVE		
2.1.1	CONTINUÏTEITSRESERVE	-100	
			-100
2.2	BESTEMMINGSRESERVES		
2.2.1	RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	-2.000	
2.2.2	RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	1.045	
2.2.3	RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	-450	
2.2.4	RESERVE BELEGGINGEN	5	
			-1.400
2.3	BESTEMMINGSFONDSEN		
2.3.1	BESTEMMINGSFONDS BEPAALD DOOR DERDEN		
2.3.2	NPL-GELDEN		
2.3.3	BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER		
2.3.4	BESTEMMINGSFONDS ONS BRABANTS LANDSCHAP		
2.3.5	PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS		
	TOTAAL VERDELING RESULTAAT		-1.500

Brabants Landschap penning

De Brabants Landschap penning is een onderscheiding, die Brabants Landschap toekent aan personen, die zich op uitzonderlijke wijze verdienstelijk maken voor de natuurbescherming in de provincie Noord-Brabant. De penning werd voor het eerst uitgereikt in 1994.

De Brabants Landschap penning - 9 cm in doorsnee, ruim 400 gram zwaar en in fraai brons gegoten - is een werkstuk van de Helmondse kunstenaar Jos Reniers.

De penning is uitgereikt aan:

- 1994:** **ing. A.B. Gijtenbeek**, directeur van Brabants Landschap van 1975 t/m 1994; lid Algemeen Bestuur 1994 t/m 2011.
- 1996:** **jonkheer mr. E.W.J. van Weede van Dijkveld**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1943 t/m 1983, secretaris van 1948 t/m 1969, erelid van het bestuur van 1983 t/m 2000 (overleden 30-03-2000).
- 1997:** **drs. M.C.A. Klinkenbergh**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1967 t/m 1997, voorzitter van 1974 t/m 1997, erelid van 1997 t/m 2005 (overleden 9-06-2005).
- 2001:** **mevr. A. Raadsen**, van 1983 t/m 2000 verantwoordelijk voor de jeugdbijlage van het tijdschrift van Brabants Landschap.
- 2002:** **B. van Polen**, journalist/schrijver op het gebied van natuur, landschap en milieu (overleden 24-04-2004).
- 2003:** **mr. F.J.M. Houben** van 1969 tot 1987 secretaris van het bestuur van Brabants Landschap; ere-voorzitter vanaf 1987; commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant van 1987 t/m 2003.
- 2003:** **dr. H.K.M. Moller Pillot**, bioloog/onderzoeker; van 1968 t/m 2019 bestuurslid van Brabants Landschap; van 1973 tot 1997 lid van het Hoofdbestuur; vanaf 1975 lid van de Beheercommissie van Brabants Landschap.
- 2005:** **H.J. van Hoof**, oprichter van Stichting Behoud Handelse Bossen en de grote animator achter Stichting 'Landschap Bakel – Gemert'. Gedreven vrijwilliger.
- 2010:** **G.C.M. van der Kaa**, gedreven vrijwilliger sinds 1972. Lid van de kerkuilen- en Vogelwerkgroep Midden-Brabant.
- 2018:** **dr. J. van der Straaten**, lid Ecologische Kring Midden-Brabant, bestuurslid Brabants Landschap sinds 1992.

Colofon

Fotografie: Brabants Landschap, Eric van Asten, Roel Diepstraten, Maayke van Dijk, Harry Fiolet, Ernst-Jan van Haaften, Marijn Heuts, René van den Heuvel, Marjolein Jellema, Erik de Jonge, Dick Klees, James van Leuven, Sandra Koen - Van Loon, David Pattyn, Henk Pijnenburg, Bart Pörtzgen, Marco Renes, Jochem Sloothaak, Huub Smeding en Wessel Zonneveld.

Vormgeving: Linda van Eijndhoven, studio x-hoogte, Tilburg

Drukwerk: Q-Promotions

Uitgave: Stichting Het Noordbrabants Landschap
Postbus 80, 5076 ZH Haaren
Telefoon: 0411 62 27 75
E-mail: info@brabantslandschap.nl
Internet: www.brabantslandschap.nl

2019

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Brabants Landschap

ADRES

Postbus 80, 5076 ZH Haaren

Telefoon: 0411 62 27 75

Website: www.brabantslandschap.nl

E-mail: info@brabantslandschap.nl

BEZOEKADRES

Kasteelboerderij van Nemerlaer

Kasteellaan 4 in Haaren

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap